

Käsityön koulutuspolkuja ja taitojen oppimisen elävä perintö

Selvitys käsityön oppimisen
mahdollisuuksista Suomessa

Anna-Mari Raunio & Tuiti Paju

Käsityön koulutuspolkuja ja taitojen oppimisen elävä perintö
Selvitys käsityön oppimisen mahdollisuuksista Suomessa

Julkaisu pohjautuu osittain Museoviraston tuottamaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen toteuttamisen koulutus selvitys -raporttiin.

© Tekijät ja Käsi- Ja Taideteollisuusliitto Taito ry, 2022

Julkaisija: Käsi- Ja Taideteollisuusliitto Taito ry
Kirjoittajat: Anna-Mari Raunio ja Tuiti Paju
Ulkoasu ja taitto: Pia Tuomola, Valovirta Design

taito
TAITOLIITTO

e/ä
PERINTÖ
.....

| Kirjoittajat:

Selvityksen tekstiosuuden on kirjoittanut **Anna-Mari Raunio**. Raunio on käsityönopettaja (KM) ja kulttuurituottaja (AMK), joka on työskennellyt käsityön opettajana, tutkijana ja kulttuurituottajana useissa käsityön elävän perinnön projekteissa.

Julkaisun koulutuspolkukuvausta on tehnyt **Tuiti Paju**. Paju on tekstiilitaiteen maisteri, (TaM), joka opettaa muotoilun opiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulussa. 20 vuoden opettajaurallaan hän on päässyt läheltä seuraamaan luovien ja lahjakkaiden opiskelijoiden ammatti-identiteetin kehittymistä ammattilaisiksi. Hän esittelee myös oman koulutuspolkunsu yhtenä neljästä esimerkkiprofilista.

Sisällys

1. Johdanto	5
2. Käsityön koulutuspolkuja	8
Esiopetus	8
Perusopetus	9
Kulttuurikasvatussuunnitelma	10
Lasten ja nuorten harrastustoiminta	10
Ritun koulutuspolku	12
Lukio	14
Ammatillinen koulutus	14
Juhan koulutuspolku	17
Ammattikorkeakoulut	19
Yliopistot	19
Tuitin koulutuspolku	22
Kansanopistot	24
Työpajat ja verstaat	24
Käsityön taiteen perusopetus	25
Samulin koulutuspolku	27
Varhaisiän toiminta	29
Kansalaisopistot	29
Neuvontajärjestöt	30
Museot	31
Messut	33
Makerspace	33
Seurakunnat	34
Sosiaalisen median yhteisöt	34
3. Käsityön oppimisen elävä perintö	36
Käsityön oppimisen yhteisöt	36
Käsityön elävän perinnön sisällöt koulutuksessa	37

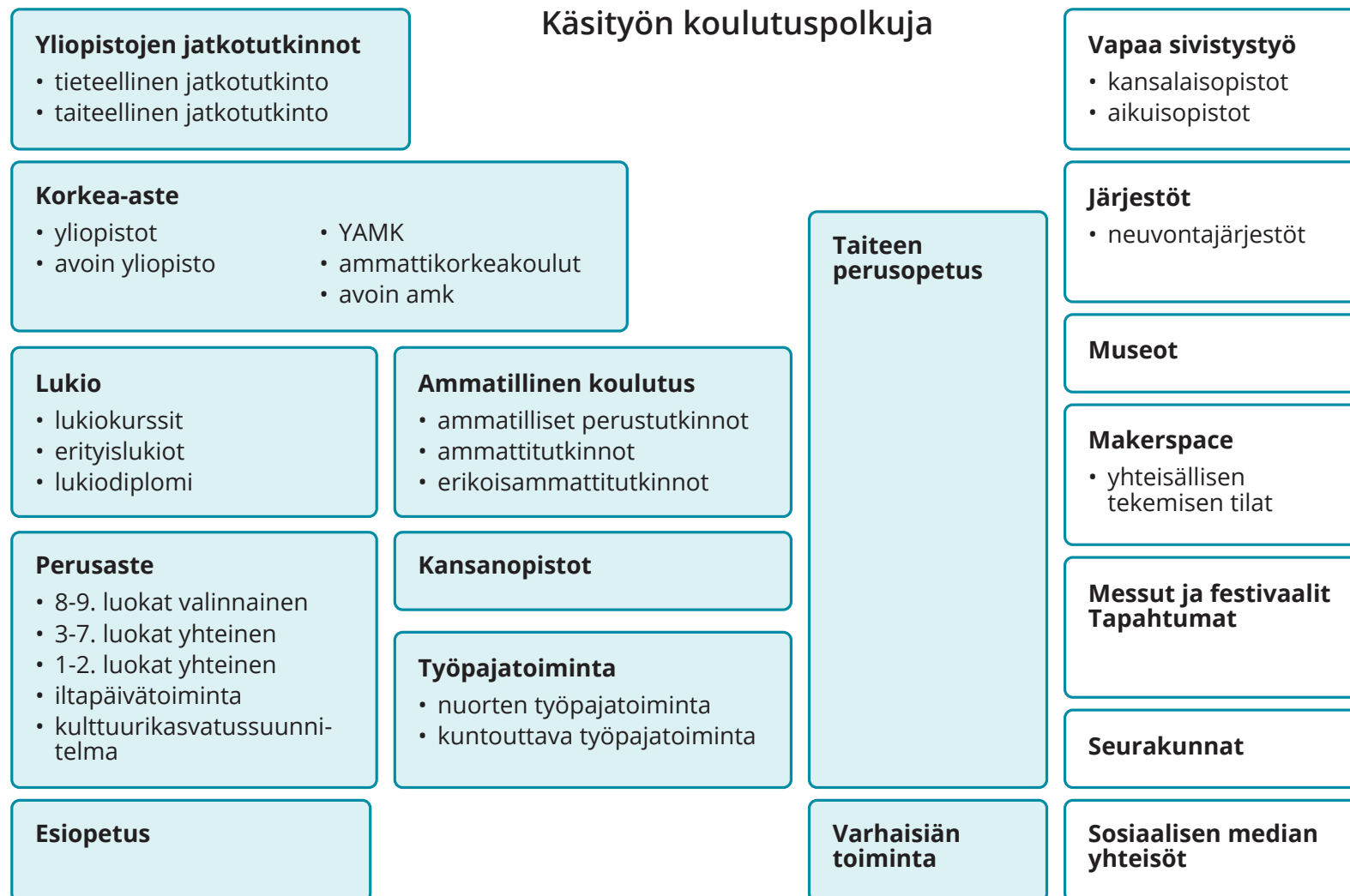
LIITE 1	
Erikoislukioita, joissa on käsityön opetusta tai kursseja	40
LIITE 2	
Käsityöalan ammatillisia perustutkintoja järjestävät oppilaitokset	41
LIITE 3	
Käsityöalan ammattitutkintoja järjestävät oppilaitokset	44
LIITE 4	
Käsityöalan erikoisammattitutkintoja järjestävät oppilaitokset	46
LIITE 5	
Käsityöalan ammattikorkeakoulututkintoja järjestävät oppilaitokset	47
LIITE 6	
Käsityöalan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja järjestävät oppilaitokset	48
LIITE 7	
Kansanopistojen lukuvuoden mittaiset käsityön opintolinjat	49

1. Johdanto

Käsityön oppiminen on elävää kulttuuriperintöä. Käsityön oppimisen paikkoja, ympäristöjä ja organisaatioita on Suomessa runsaasti. Halutessaan käsityötä on mahdollista opiskella systemaattisesti ja harrastaa koko eliniän. Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä käsityö on ollut osa yleissivistävää koulusta jo vuodesta 1866. Nykyään käsityö on koko ikäluokalle opettava oppiaine yleissivistävässä koulussa esiopetuksesta alkaen perusasteen 7. luokalle. Sen jälkeen käsityön oppiminen on valinnaista ja perustuu mielenkiintoon ja omiin tavoitteisiin.

Formaalin koulutuksen ohella käsityötä opetellaan ja opitaan usein epämuodollisesti harrastuksena, vapaa-ajan viettämisen tapana. Käsityön harrastamisesta tehdyssä Taitoliiton tutkimuksessa (Talous-tutkimus 2021) 48% suomalaisista harrastaa käsityötä säännöllisesti. Tällä hetkellä käsityön tekeminen voi hyvin ja se on elävää tekemisen kulttuuria erittäin monen suomalaisen arjessa. Suomalaisessa yhteiskunnassa käsityön oppimisen kulttuuri on muotoutunut moninaiseksi, mutta samanaikaisesti on kasvanut huoli käsityön tulevaisuuden ammattilaista ja alan ammatillisesta koulutuksesta.

Käsityön opettaminen ja oppiminen on käsityön kulttuuriperinnön välittämistä ja siirtymistä eteenpäin. Tässä käsityön koulutuspolkujen selvityksessä kuvataan käsityön oppimisen mahdollisuuksia Suomessa (kuvio 1). Selvityksessä sekä käsityö että oppiminen on ymmärretty laajasti, formaaleina ja informaaleina oppimisen tapoina.

Kuvio 1. Käsityön koulutuspolkuja: käsityön oppimisen mahdollisuuksia

Koulutuspoluilla tarkoitetaan tässä rakenteita, käsityön oppimisen mahdollisuuksia. Koulutusjärjestelmät ja oppimisen organisaatiot ovat keskeisiä käsityön kulttuuriperinnön säilymisessä elävänä ja perinteen uusiutumisessa. Tässä selvityksessä rakennetaan yleiskuvaa, ja poikkeileikkaus käsityön koulutuksesta tällä hetkellä.

Käsityön koulutuspolkuja -selvityksessä käsityön kenttää katsotaan sekä muodollisen että epämuodollisen oppimisen mahdollisuuksina. Muodollinen, formaali oppiminen tarkoittaa käsityön oppimista sellaisissa organisaatioissa, joissa oppimista ohjaa opetussuunnitelma ja sen tavoitteena on yhteiskunnan hyväksymä tutkinto tai oppimäärä. Epämuodollinen, nonformaali käsityön oppiminen on esimerkiksi järjestöjen, kansalaisopistojen ja museoiden järjestämiä opintoja, joissa oppiminen on strukturoitua, mutta tavoite ei ole muodollinen tutkinto tai oppimäärä. Käsityössä oppimista tapahtuu paljon vapaamuotoisesti, informaalisti, jolloin ihminen määrittää itse oppimisen tavoitteellisuuden ja suunnitelmallisuuden. Informaalista oppimista tapahtuu tyypillisesti eri tavoin vapaaehtoisesti rakentuneissa yhteisöissä.

Käsityötä opitaan ja opiskellaan monessa muodossa ja koulutuksen järjestäjiä on paljon. Tämän raportin tiedot perustuvat pääosin verkosta ja verkossa olevissa tilastoista saataviin tietoihin. Eri organisaatiot ja opetuksen järjestäjät kerryttävät tietoja koulutuksista eri tavoilla ja erilaisilla mittareilla. Esimerkiksi opetushallinnon ylläpitämät valtakunnalliset koulutuksen tilastotiedot kertyvät noin kahden vuoden viipeellä, joten kaikki tiedot eivät ole samalta ajankohdalta.

Tiedonhankintatavan vuoksi vapaamuotoinen oppiminen jää raportissa vähälle huomiolle: oppiminen tapahtuu koulutusrakenteiden ulkopuolella, eikä siitä ole olemassa koottua tietoa. Käsityön oppimista tapahtuu paljon yhteisöissä, joiden toimintaa ei muunneta numeeriseksi tilastoitavaan muotoon. Selvityksessä esitetään koulutuksen tunnuslukuja sillä tavalla kuin niitä on ollut saatavilla. Tämän vuoksi raportissa esitettävät numeeriset tiedot oppimisympäristöistä eivät ole yhdenmukaisia ja ovat huonosti vertailtavissa, mutta numeeriset

tiedot kuitenkin antavat jonkinlaisen kuvan käsityön koulutuksen laajuudesta ja määrästä. Samoin kouluttautumisen rahoitusta on avattu sen mukaan kuin tietoa on ollut saatavilla. Lisäksi selvityksessä kuvataan case esimerkkeinä neljän käsityöopintoihin osallistuneen henkilön koulutuspolut.

2. Käsiyön koulutuspolkuja

Käsiyön koulutuspolkujen kuvaus etenee pääpiirteissään formaalista koulutuksesta informaaliin koulutukseen ja lopulta vapaamuotoiseen oppimiseen. Formaalin koulutuksen etenemisen lomassa on esitetty ikäkauteen tai koulutusmuotoon limittyviä oppimisen mahdollisuuksia. Käsiyön oppimisen mahdollisuuksien kuvaus etenee paljolti samassa järjestyksessä kuin Johdanto -luvussa on esitetty (kuvio 1). Jos koulutusmuodosta on ollut saatavilla numeerista tietoa, se on koottu taulukkoon. Koulutusmuotojen yhteydessä olevissa laatikoissa on käytännön esimerkkejä käsiyön oppimisen toteuttamisesta.

Esiopetus

Esiopetus on lakisääteistä kaikille lapsille yhden vuoden ajan ennen perusasteen kouluun menemistä, käytännössä esiopetus aloitetaan sinä lukuvuonna, jolloin lapsi täyttää 6 vuotta. [Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet](#) on opetuksen raami, jossa käsiyö on opetussuunnitelman perusteiden mukainen sisältöalue. Opetuksen järjestäjä, yleensä kaupunki tai kunta, laatii paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa käsiyönopetus on osa ilmaisun monet muodot -nimistä monialaista oppimiskokonaisuutta. Käsiyölle opetussuunnitelman perusteissa on määritelty tavoite kehittää lasten ilmaisua harjoittelemalla perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Esiopetuksen käsiyötä on tarkoitus toteuttaa sellaisilla tavoilla, että se tukee lasten aktiivista,

tutkivaa toimintaa ja oppimista. Esiopetuksen tavoitteiden kuvauksessa painotetaan käsityötä ilmaisun välineenä ja tutkivan oppimisen tapana. Opetussuunnitelman perusteet antavat mahdollisuuden tutustua paikallisiin tai lapsiryhmän taustoihin liittyviin käsityöperinteisiin. Paikallisessa opetussuunnitelmassa opetuksen järjestäjä päättää itse näisest otetaanko käsityöperinteet huomioon ja millä tavalla käsityöperintö on mukana esiopetuksen toteutuksessa.

Perusopetus

Käsityötä opetetaan kaikille peruskoulun 1. – 7. -luokkalaisille. Käsityön opetussuunnitelman perusteissa määritellään yleiset tavoitteet. Käsityön opetuksessa oppilasta ohjataan [kokonaisen käsityöprosessin hallintaan](#), joka tarkoittaa käsityön suunnittelua ja valmistusta alkudeasta valmiiksi tuotteeksi ja prosessin arviointia. Käsityön tekemiseen käytetään tekstiilityön ja teknisen työn työtapoja. Käsityöprosessissa toteutetaan käsityöilmaisun, muotoilun ja teknologian sisältöjä. Käytännössä tavoite on, että oppilas suunnittelee ja valmistaa itse käsityönsä, dokumentoi prosessin ja arvioi kokonaisuuden.

Käsityön oppimisen sisällöt täsmennetään kuntakohtaisessa opetussuunnitelmassa. Siinä voidaan kuntakohtaisesti painottaa esimerkiksi alueellista käsityöperinnettä ja -kulttuuria.

Vuosiluokilla 8. ja 9. käsityö on valinnainen oppiaine. Käsityö kuuluu taito- ja taideaineiden ryhmään, jossa ovat käsityön lisäksi kotitalous, kuvataide ja liikunta. Oppilas voi valita tästä ryhmästä opiskeltavakseen yhden oppiaineen. Valittua oppiainetta opiskellaan 2 vuosiviikkotuntia. Koulut voivat halutessaan painottaa käsityöoppiainetta, jolloin sitä voidaan tarjota oppilaalle kaksi kertaa enemmän kuin tavallisena valinnaisena oppiaineena. Käsityön sisältöjä voidaan 8. ja 9. luokat oppilaille tarjota myös yhteisessä valinnaisten kurssien tarjonnassa. Yhteisten valinnaisten sisältö voi olla käsityö, tekninen työ tai tekstiilityö.

Valinnaisten aineiden tarjonta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa, joten valintojen tarjonta vaihtelee paljon eri koulujen välillä.

Vuosiluokilla 1-2 käsityötä on yhteensä vähintään 4 vuosiviikkotuntia*, vuosiluokilla 3-6 käsityötä on yhteensä vähintään 5 vuosiviikkotuntia sekä vuosiluokilla 7-9 käsityötä on yhteensä vähintään 2 vuosiviikkotuntia.

Ikäluokka tarkoittaa ± 50 000 oppilasta vuosiluokkaa kohden; vuonna 2020 peruskoulussa oli kaikkiaan 545 000 oppilasta.

Vuonna 2018 8.-9. -luokkalaisista käsityöoppiaineen oli valinnut 34,5% (N=41259). Tilastotietojen perusteella ei voi varmuudella sanoa kuinka paljon käsityön valintoja on tosiasiallisesti tehty, koska tilasto ei kerro miten kouluissa on sovellettu opetussuunnitelman perusteita ja millä nimellä - käsityö, tekstiilityö, tekninen työ - opintoja on tarjottu valittavaksi. Vuoden 2014 jälkeen tilastoissa ei eritellä tekstiilityön ja teknisen työn opintoja.

Peruskoulun oppimäärän suorittamisen jälkeen opiskelija voi hakea käsityöalan ammatillisiin opintoihin suorittamaan ammatillista perustutkintoa, vaikka ei olisi valinnut käsityötä valinnaiseksi aineeksi 7. luokan jälkeen. Muutamassa kansanopistossa on perusasteen opintojen jälkeisen urapolun pohdintaan tarkoitettuja opiskelulinjoja (liite 7).

Esi- ja perusopetus on oppilaalle maksutonta. Perusopetuksessa maksuttomuus kattaa opetuksen lisäksi opetusvälineet ja oppikirjat, tarpeelliset koulukuljetukset ja kouluruuan, käsityön opetuksessa tämä tarkoittaa tarvittavien materiaalien, välineiden ja laitteiden tarjontaa.

* Vuosiviikkotunti tarkoittaa 38 oppitunnin laajuista opetusjaksoa. Kun opintojen laajuudeksi ilmoitetaan 4 vuosiviikkotuntia, opetukseen käytetään siis 4 x 38 tuntia, yhteensä 152 tuntia.

mista. Valtio osallistuu opetuksen rahoittamiseen valtionosuusjärjestelmällä. Esi- ja perusopetuksen valtionosuusjärjestelmä muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauksista sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Kuntien lisäksi rahoitusjärjestelmä kattaa myös yksityiset koulutuksen järjestäjät ja kuntayhtymät.

Kulttuurikasvatussuunnitelma

[Kulttuurikasvatussuunnitelma](#) on suunnitelma siitä, miten kulttuuri-, taide- ja kulttuuriperintökasvatusta toteutetaan kunnassa osana perusasteen opetusta. Suomessa kuntiin on tehty kulttuurikasvatussuunnitelmia vuodesta 2016 lähtien. Suunnitelma laaditaan ja sitä toteutetaan koulujen ja kulttuuri- ja taidealan toimijoiden yhteistyönä. Se pohjaa kunnan omaan kulttuuritarjontaan ja kulttuuriperintöön sekä lasten ja nuorten omaehtoiseen toimintaan. Kulttuurikasvatussuunnitelma on kunnan tapa organisoida ja vakiinnuttaa lasten ja nuorten kanssa tehtävää kulttuurityötä. Vuonna 2019 kulttuurikasvatussuunnitelma oli tehty 114 kunnassa (N=310).

Kulttuurikasvatussuunnitelma on osa paikallista opetussuunnitelmaa ja tekee koulujen kulttuurikasvatustyöstä tavoitteellista. Suunnitelma on työkalu, jolla on mahdollista tehdä paikallinen lähikulttuuri ja kulttuuriperintö oppilaille tutuksi. Kulttuurikasvatussuunnitelma koskee kaikkia oppiaineita, joten se on raami, jossa voidaan toteuttaa oppiainerajat ylittäviä projekteja. Kulttuurikasvatussuunnitelmalla on mahdollista vahvistaa paikallisuutta opetussuunnitelman toteuttamisessa ja nostaa esiin kulttuuriperinnön ilmiöitä ja kohteita, jotka eivät muuten tule otetuiksi huomioon opetussuunnitelmassa.

Esimerkkejä kulttuurikasvatussuunnitelmien sisällöstä käsityöalalla:

Jyväskylän kaupungin [kulttuurikasvatussuunnitelma Kompassi](#) sisältää kaikille 3. luokkalaisille ohjatun käynnin työpajoineen Käsityönmuseossa.

Hämeenlinnan kaupungin [Kulttuuripolkujen](#) varhaiskasvatuksen sisällöissä on useita työpajoja ja tehtäväkokonaisuuksia, jotka ohjaavat käsityöilmaisuun.

Kulttuurikasvatussuunnitelma sitoo käytössä olevat resurssit ja ne käytetään tasa-arvoisesti koko kunnan lasten ja nuorten hyväksi. Useimmiten kunnan opetus- ja kulttuuritoimi jakavat kustannukset, joita kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttaminen aiheuttaa. Tavoitteena on, että kulttuurikasvatussuunnitelma liitetään osaksi kuntakohtaista opetussuunnitelmaa, jolloin kunta on velvoitettu sen toteuttamiseen ja rahoittamiseen.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Lasten ja nuorten harrastustoiminta on omaehtoista ja perustuu lasten ja nuorten harrastustoiveisiin. [Harrastamisen Suomen mallissa](#) tavoite on tehdä mahdolliseksi jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Kädentaidot ovat yksi harrastus, jota lapsille ja nuorille tarjotaan tässä mallissa. Suomen mallissa yhdistyvät lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoiveista, olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen sekä koulun ja harrastustoimijoiden yhteistyö. Taitojärjestö on mukana kehittämässä käsityön harrastamisen toteuttamistapoja Suomi-mallissa.

[Kuntien nuorisotoiminta](#) perustuu lakiin, joka velvoittaa kunnat järjestämään palveluja ja toimintaa nuorille. Nuoriso tarkoittaa laissa 13-29-vuotiaita kuntalaisia. Kunnilla on usein erikseen tiloja nuorisotyölle. Kuntien nuorisotoimen nuorisotaloissa ja -tiloissa on yleensä tiloja ja paikkoja erilaiselle tekemiselle. Tekemisaikoissa voi yleensä tehdä myös käsitöitä ja käsityön tekemiseen voi saada myös ohjausta ja opetusta. Nuorisotoimessa käsityön tekeminen perustuu nuorten mielenkiintoon ja toiminta suunnitellaan usein yhdessä nuorten kanssa.

Esimerkki lasten ja nuorten harrastustoiminnasta:

[Tampereen Monitoimitalo 13](#):ssa kädentaidoille varattu kokonainen kerros. Kädentaito -kerroksessa on ohjattua ja omatoimista työskentelyä sekä kursseja ja työpajoja.

Järjestöjen organisoimassa lasten ja nuorten harrastustoiminnassa [4H-järjestön](#) ja [Partion](#) toiminnassa on mukana käden taitojen ja käsityön oppimista. 4H-järjestön toiminnassa yrittäjyyteen kannustaminen on keskeistä, partiolaisille kädentaitoja opetetaan arjen hallinnan ja retkeilyolosuhteissa selviämisen kannalta.

Ritu Kokkola

- × Ekotekstiilisuunnittelija
- × Artenomi (AMK) tekstiilisuunnittelu
- × Artesaani pukuompelija
- × s.1965 Helsinki
- × k.2022

Ritu Kokkolan muistoa kunnioittaen.

Lapsuus ja harrastukset

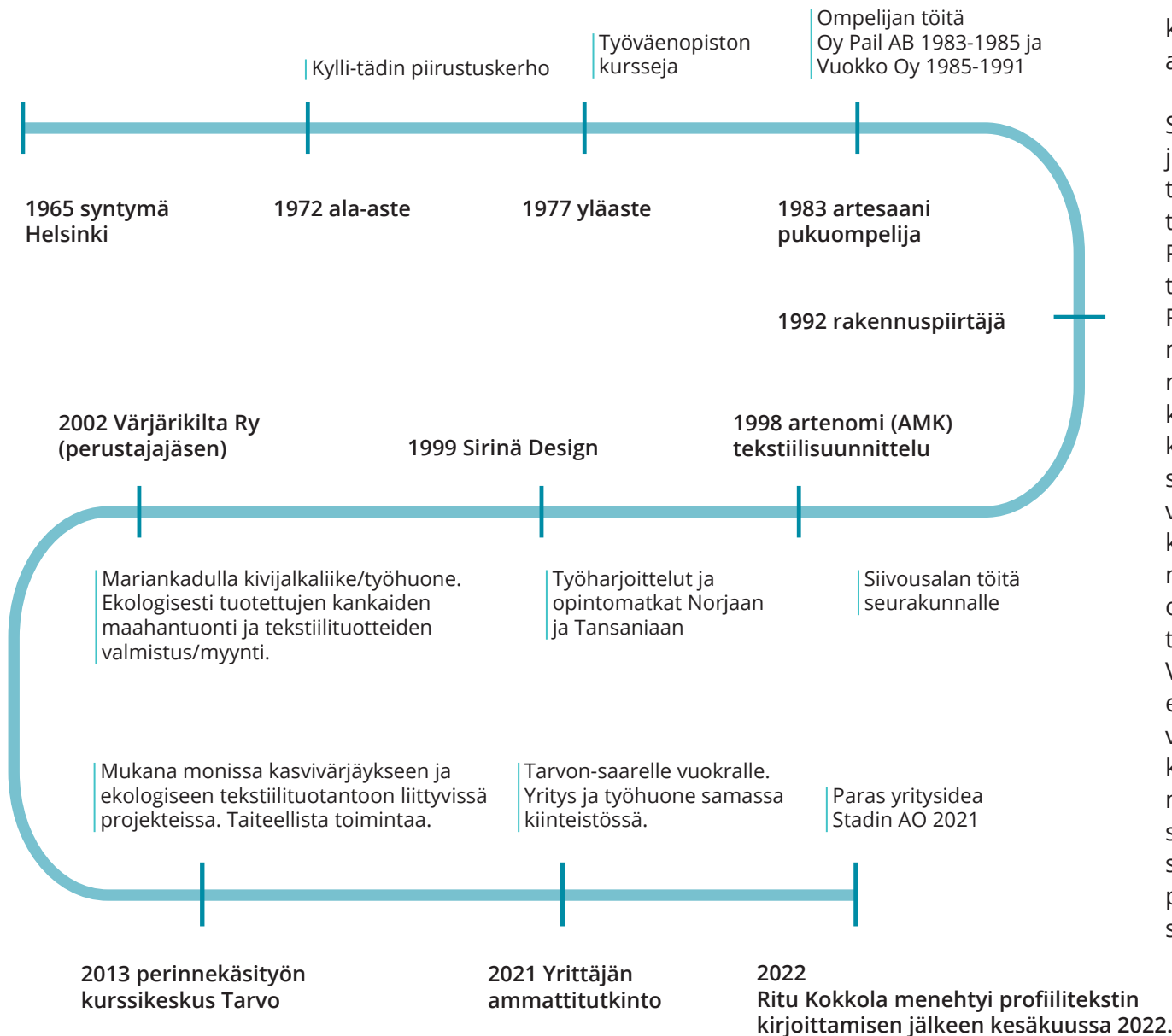
Ritun lapsuudenkoti oli Helsingin keskustassa. Perheellä ei ollut yhteisiä kulttuuriharrastuksia, mutta sisko harrasti musiikkia ja Ritu muistaa piirtäneensä lapsena paljon. Kylli-tädin piirustus-hetket lastenohjelmissa inspiroivat Ritua piirtämään ja hän pääsikin ala-aste ikäisenä Kylli-tädin piirustuskerhoon. Valitettavasti kerho osoittautui pettymykseksi, koska Kylli-täti kielsi mallista piirtämisen ja saattoi olla lapsille jopa ilkeä. Ritu piti nimenomaan mallista piirtämisestä ja jatkoi sitä kielloista huolimatta. Vaatteiden ompelun Ritu aloitti jo peruskouluikäisenä äitinsä opastuksella.

Ritulla oli erinomainen luokanvalvoja yläasteella, joka oli kuvaamataidon opettaja sekä taidemaalari. Hänen johdollaan nuorilla oli vapaus toteuttaa itseään taiteellisesti vapaasti. Yläasteikäisestä lähtien Ritu osallistui monille työväenopiston kädentaitokursseille. Hän kuvailee löytäneensä kodin lähellä sijainneesta työväenopistosta henkisen kotinsa. Hän tutustui Ryhmäteatterissa työskentelevien näyttelijäystäviensä kautta myös teatterimaailmaan.

Opiskelu ja työ

Lukion jälkeen Ritu hakeutui opiskelemaan pukusuunnittelua Helsingin Roihuvuoreen. Valmistuttuaan sieltä hän työskenteli ompelijana monta vuotta. Yksi mieleenpainuvimmista ja pitkäaikaisimmista työpaikoista oli Vuokko Oy. Ritu ehti nähdä yrityksen palveluksessa suomalaisen tekstiili- ja vaatetusalan huippuajat ja tuotannon siirtymisen ulkomaille. 90-luvun alussa Ritu mietti uudelleen kouluttautumista ja opiskeli rakennuspiirtäjäksi. Hän tajusi kuitenkin jo opiskeluaikana valinneensa väärän alan. Rakennuspiirtäjän työ oli liian kaavoihin kangistunutta eikä työssä päässyt käyttämään luovuutta. Muutaman välivuoden jälkeen Ritu hakeutui opiskelemaan Vantaan Käsi- ja taideteollisuusoppilaitokseen tekstiilisuunnittelua. Nyt Ritu tunsii olevansa oikeassa paikassa. Vastuullinen tekstiilituotanto kiinnosti Ritua ja ryhmä pyysi opettajia järjestämään muun muassa kasvivärjäyksestä lisäkurssein opiskelijoille. Opiskeluaikana Ritu teki useamman opintomatkan. Yksi mieleenpainuvimmista oli kuukauden mittainen matka Tansaniaan yhdessä samanhenkisten opiskelukavereiden kanssa. Matkalla Ritu pääsi tutustumaan paikalliseen tekstiiliteollisuuteen, käsityöläisiin ja muun muassa indigolla värjäämiseen. Pohjois-Norjassa Jäämeren rannalla Ritu tutustui pienyrittäjän ar-

Ritun koulutuspolku

keen työharjoittelussa paikallisen käsityöläisen ateljeessa ja kaupassa.

Samalla vuosikurssilla oli monia opiskelijoita, jotka olivat kiinnostuneet kasveilla värjäämisestä. Useat heistä loivat pohjan oman yrityksensä toiminnalle jo opiskeluaikanaan. Näin kävi myös Ritulle. Valmiita työpaikkoja vastuullisen tekstiiliteollisuuden alalla ei 90-luvulla vielä ollut, joten Ritu päätti perustaa Sirinä Design yrityksen valmistuttuaan. Sirinä Design toimi Helsingin Mariankadulla ensin yhdessä toisen käsityöläisen kanssa. Myöhemmin Ritulla oli yhdistetty kivijalkamyymälä ja työhuone, jossa hän myi Nepalissa vastuullisesti tuotettuja kankaita sekä niistä valmistettuja tekstiilituotteita. Alkuun Ritu kuului käsityöläisten osuuskuntaan ja myi tuotteitaan myös Senaatintorin Kiseleffin Basaarissa. Ritu on ollut mukana monissa vastuullisen tekstiilituotannon hankkeissa ja oli perustamassa Suomeen Värjärikiltaa 2001. Nykyään Sirinä Designilla on ekokauppa ja Perinnekäsityön kurssikeskus Tarvo Helsingin Munkkiniemessä. Tarvon kurssikeskus tarjoaa muun muassa kalan parkitsemis-, nokkoskuidun muokkaus- ja kasvivärjäyskursseja. Terveysaasteidensa innoittamana Ritu suunnittelee tulevaisuudessa uusien hyvinvointipalveluiden kehittämistä ainutlaatuisen Tarvon saaren ympäristöön.

Lukio

Lukiokoulutus on yleissivistävä koulutus, jonka tarkoitus on antaa valmiuksia, tietoja ja taitoja opintojen jatkamiseen, harrastamiseen ja itsensä kehittämiseen. Lukiossa opiskelijan opinto-ohjelmaan kuuluu taito- ja taideaineita, musiikkia, kuvataidetta ja liikuntaa pakollisina ja valinnaisina opintoina, mutta käsityö ei ole lukion oppiaine. Lukioissa voidaan kuitenkin tarjota käsityökurseja, jos oppilaitoksessa niin päätetään.

Lukiot voivat saada erityisen [kehittämislukion tehtävän](#), jolloin ne voivat tarjota opiskelijoille mahdollisuuden painottaa opiskelua esimerkiksi taito- ja taideaineisiin. Näissä lukioissa opiskelija voi valita 24 opintopistettä erityisalueen opintoja, joilla korvataan 16 opintopistettä lukion oppimäärästä*. Erytisen tehtävän saaneita lukioita, joissa voi opiskella käsityön sisältöjä, on kaikkiaan 5, näiden lisäksi on muutamia lukioita, joiden opetusohjelmassa on käsityösisältöisiä opintoja (liite 1).

Lukion opiskelija voi osoittaa erityistä harrastuneisuutta ja osaamistaan käsityöalalla lukiodiplomilla. Lukiodiplomikurssin suorittamista edeltävät käsityön kurssit määrittellään lukion opetussuunnitelmassa koulukohtaisina kursseina. Lukio vastaa käsityön kurssien tavoitteista ja sisällöistä. Opetushallitus määrittelee lukuvuosittain [lukiodiplomitehtävät](#), joista opiskelija valitsee yhden. Lukiodiplomitehtävät ovat yhteisiä kaikille käsityödiplomien tekijöille. Lukiodiplomityö tehdään käsityöopettajan ohjauksessa, mutta rajataan ja suunnataan opiskelijan oman mielenkiinnon mukaan. Lukiodiplomin suorittamisesta saa erillisen arvioinnin ja todistuksen.

Vuonna 2020 kaikista lukion oppimäärän suorittaneista (N = 27543) 105 (0,4%) oli suorittanut 1-4 käsityökurssia.

Lukuvuonna 2018-2019 käsityön lukiodiplomin suoritti 17 opiskelijaa.

Lukiokoulutuksen järjestäjät saavat koulutukseen valtion avustusta. Lukiokoulutuksen valtionosuus myönnetään laskennallisin perustein. Lukiossa rahoitus määräytyy opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohti määrätyn yksikköhinnan tulon perusteella. Kunnan rahoitusosuus opetustoimen käyttökustannuksiin lukiokoulutuksessa on noin 58 prosenttia kunnan rahoitusosuuteen kuuluvista valtionosuusperusteista. Lukion opetus on opiskelijalle maksutonta, ja päätoimisiin lukio-opintoihin voi saada opintotukea.

Ammatillinen koulutus

Käsityöalan [ammatillisen koulutuksen](#) tutkintoja voi suorittaa toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa, myös joissakin kansanopistoissa on ammatilliseen tutkintoon johtavia opintolinjoja. Toisen asteen oppilaitoksissa [käsityön ammatillinen koulutus](#) on jaettu eri koulutusalojen alle. Käsityöalan koulutusta on taideteollisuusalan (artesaani), tekstiili- ja muotialan, puuteollisuuden, veneenrakennuksen ja tekniikan alan perustutkinnoissa. Käsityöalan ammatillisia perustutkintoja järjestetään 43 oppilaitoksessa (liite 2). Perustutkinnon tavoitteet ilmaistaan opetussuunnitelmassa osaamisaloina, kuten sisustusalan, puusepänalan tai veneenrakentamisen osaamisala. Oppilaitokset määrittelevät itse millä tavalla tutkinnon tavoitteet ja sisältö ilmaistaan sekä minkä osaamisalan alle koulutus sijoitetaan.

* Lukion oppimäärä on kaikkiaan 150 opintopistettä. Yhden opintopisteen kesto on keskimäärin 14 tuntia 15 minuuttia

Ammatillisen perustutkinnon laajuus määritellään osaamispisteinä*. Ammatilliseen perustutkintoon (180 osaamispistettä, osp) kuuluu ammatillisia opintoja (145 osp) ja yhteisiä opintoja (35 osp). Tutkintoon voi sisällyttää muualla suoritettuja opintoja ja opintoja voi tehdä myös oppisopimuksella työpaikassa.

Taulukko1. Käsityöalan ammatilliset perustutkinnot tutkintoaloittain

Tutkintoala	Tutkintonimikkeitä	Tutkinto-ohjelman toteuksia	Oppilaitoksia
Taideteollisuusalan perustutkinto	33	100	36
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto	10	55	20
Puuteollisuuden perustutkinto	1	15	14
Veneenrakennusalan perustutkinto	1	2	2
Tekniikan alan perustutkinto	2	2	1
Yhteensä	47	174	

Ammatillinen perustutkinto antaa jatkokoulutuskelpoisuuden ammatikorkeakouluun sekä mahdollisuuden suorittaa ammatti- ja erikoisammattitutkinto, kun perustutkinnon jälkeen on riittävä määrä työkokemusta ammattitutkinnon alalta. Ammatti- ja erikoisammattitutkinto on mahdollista suorittaa myös ilman ammatillista perustutkintoa, jos oppilaitoksessa arvioidaan, että opiskelijalla on muualla hankittu perustutkintoa vastaava osaaminen. Ammattitutkinnossa on 150 tai 120 ja erikoisammattitutkinnossa 180 osaamispistettä. Ammatti- ja erikois-

* Osaamispisteet kuvaavat kuinka kattavaa, vaikeaa ja merkittävää tutkinnon osan osaaminen on suhteessa koko tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin. Osaamispisteet eivät kuvaa tutkinnon osan opiskeluun tarvittavaa aikaa eivätkä opetuksen määrää, vaan ovat tavallaan painokerroin suhteessa tutkinnon kokonaisuuteen.

sammattitutkinnon sisältöjen määrittelemisessä korostetaan alan ammattilaisten merkitystä opintojen sisällön määrittelyssä.

Ammattitutkinto on sekä ammattitaidon osoittamisen että päivittämisen mahdollisuus ammatillisten opintojen tai muun ammatillisen osaamisen hankkimisen jälkeen. Käsityöalalla ammattitutkinnossa korostuu yrittäjänä toimimisen edellytykset, ammattiosaamisen tuottaminen, palvelukokonaisuuksien tuottaminen ja digitaalisuus. Ammattitutkinnon suorittanut voi toimia yrittäjänä, ammatinharjoittajana tai työntekijänä ja esimiestehtävissä toisen palveluksessa tai teollisuudessa. Käsityöalan ammattitutkinnon erityisosaamista on visuaalinen, esteettinen ja eettinen ammattitaito. Ammattitutkinnoissa oppimistehtävät ovat työelämälähtöisiä ja opintoja suoritetaan myös työpaikoilla. Käsityöammattiteihin liittyviä ammattitutkintoja suoritetaan samoilla tutkintoaloilla kuin ammatillisia perustutkintojakin (taulukko 2). Käsityöalan ammattitutkintoja järjestetään 20 oppilaitoksessa (liite 3).

Taulukko 2. Käsityöalan ammattitutkinnot tutkintoaloittain

Tutkintoala	Tutkintonimikkeitä	Tutkinto-ohjelman toteuksia	Oppilaitoksia
Taideteollisuusalan ammattitutkinto	9	44	12
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto	2	14	10
Puuteollisuuden ammattitutkinto	1	4	4
Veneenrakennusalan ammattitutkinto	1	1	1
Kivialan ammattitutkinto	1	1	1
Saamenkäsityökisällin ammattitutkinto	1	1	1
Yhteensä	15	65	

Erikoisammattitutkinto on tarkoitettu korkean ammattitaidon osoittamiseen ja ammatti-identiteetin syventämiseen osaamisalalla. Erikoisammattitutkinto on alan mestaritutkinto. Mestaritutkinnon suorittanut voi työskennellä kaikkein vaativimmissa työtehtävissä ja ohjata muita työtehtävissä, jotka vaativat erityistä suunnittelu- ja soveltamistaitoa.

Eriyisammattitutkinto on asiantuntijuuden osoitus, ja sen suorittanut pystyy osallistumaan tuotekehitystyöhön ammattialansa edustajana. Ammattialansa mestari osaa arvioida ja kehittää työprosesseja, työmenetelmiä, työn laatua, tehokkuutta ja taloudellisuutta. Käsityöalan erikoisammattitutkintoja voi suorittaa samoilla tutkintoaloilla kuin perus- ja ammattitutkintojakin (taulukko 3). Erikoisammattitutkintoja järjestetään 9 oppilaitoksessa (liite 4).

Taulukko 3. Käsityöalan erikoisammattitutkinnot tutkintoaloittain

Erikoisammattitutkinto (EA) mestaritutkinto	Tutkintonimikkeitä	Tutkinto-ohjelman toteutuksia	Oppilaitoksia
Taideteollisuusalan ea	6	11	7
Tekstiili- ja muotialan ea	1	2	2
Puuteollisuusalan ea	1	1	1
Saamenkäsityömestari	1	1	1
Yhteensä	9	15	

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa ammatillista koulutusta osana opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää. Rahoitus myönnetään koulutuksen järjestäjälle, joka päättää tarkemmin sen käyttämisestä koulutuksen järjestämiseen. Ammatilliseen koulutukseen myönnetään perusrahoitusta sekä suoritus- ja vaikuttavuusperusteista rahoitusta, jotka perustuvat opiskelijoiden suoritusten ja tutkintojen määriin sekä

sijoittumiseen työelämään. Toisen asteen koulutus on pääsääntöisesti opiskelijalle maksutonta, mutta ammatti- tai erikoisammattitutkinto-koulutuksessa koulutuksen järjestäjällä on lupa periä opiskelijalta kohtuullinen opiskelumaksu.

Juha Ruokangas

- × Master Guitar Maker
- × Soitinrakentajamestarin tutkinto
- × Artesaani soitinrakentaja
- × s.1972 Pudasjärvi

Lapsuus ja harrastukset

Juhan lapsuudessa perhe muutti isän töiden perässä useampaan otteeseen, joten ystäväpiiri ja kouluympäristö vaihtuivat tiheästi. Juha muistaa syventyneensä lapsena legojen ja pienoismallien rakentamiseen niin tehokkaasti, että aika ja paikka menettivät merkityksensä. Pienoismallin yksityiskohdat hiottiin täydellisiksi, vaikka valmiissa mallissa ne eivät välttämättä jääneet edes näkyviin. 10 vuotiaana Juha sai ensimmäisen kitaransa, jonka tekniikka ja rakenne kiinnostivat häntä enemmän kuin musiikin teoreettinen opiskelu.

Riihimäeltä Juha löysi lukioikäisenä samanhenkisen kaveripiirin, jonka kanssa hän perusti ensimmäisen bändinsä. Ensimmäisen kerran elämässään hän suhtautui intohimoisesti ja tavoitteellisesti harrastukseensa. Juha olisi halunnut luotsata bändin suurille lavoille, mutta kohtalo päätti toisin. Hän muistaa jo tuolloin korjanneensa omia ja kavereidensa soittimia. Musiikki on edelleen Juhalle rakas harrastus.

Juhan ei tarvinnut ponnistella peruskoulussa ja lukiossa hyvien numeroiden saamiseksi. Hän ei kokenut mitään kouluainetta tarpeeksi kiinnostavaksi hakeakseen opettajien kehotuksesta yliopistoon kuin kerran. Viimeistään psykologian

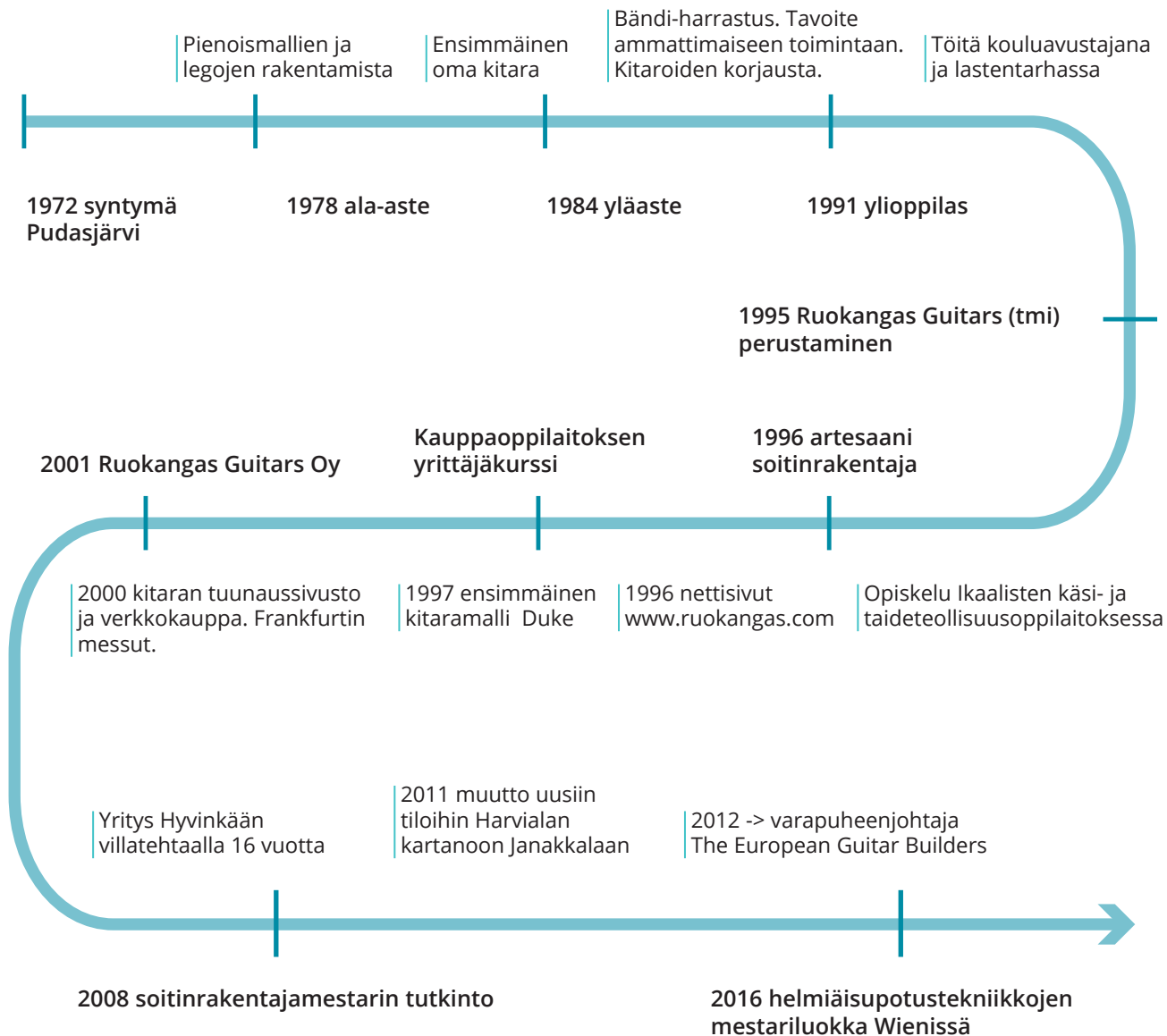
pääsykokeissa Juhalle varmistui, ettei akateeminen ura ollut häntä varten.

Opiskelu ja työ

Lukion jälkeen Juha piti muutaman väli vuoden ja muutti Helsinkiin silloisen tyttöystävänsä kanssa. Miettiessään ammatillisista suuntaansa hän työskenteli lastentarhassa ja liikuntavammaisten lasten kouluavustajana. Eräällä työvoimakeskukseen käynnillä Juha kertoi virkailijalle kiinnostuksen kohteistaan. Virkailija kaivoi esiin Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen soitinrakentaja-linjan tiedot ja Juha ymmärsi, että kitaroita voi korjata ja rakentaa myös amatikseen. Hän kuvaa hetkeä valaistumiseksi ja harmittelee ettei muista virkailijan nimeä, jotta voisi kiittää tätä ammatillisesta ohjauksesta. Juha aloitti koulutuksen samana vuonna.

Ammatillinen ura eteni oman yrityksen perustamiseen, ensimmäisen Duke nimisen kitaramallin suunnitteluun ja maailman valloittamiseen kansainvälisten messujen kautta. Yksi menestyksen salaisuuksista oli yrityksen verkkosivut. 90-luvulla harvalla kitaravalmistajalla oli omia verkkosivuja ja Ruokangas Guitars näytti maailman markkinoilla kokoaan isommalta yritykseltä. Yri-

Juhan koulutuspolku

tys sai nopeasti näkyvyyttä alan toimijoiden keskuudessa. Yksi tärkeä markkinointikanava ovat olleet myös kitaroiden ostajat. Suomalaisesta loimukoivusta valmistetut uniikit kitarat vetoavat poikkeuksellisella muotoilullaan ja ulkonäöllään harrastaja- sekä ammattilaiskitaristeihin ympäri maailmaa. Digitaalisia palveluja ja uusia markkinointikonsepteja kehitetään jatkuvasti. Vaikka valmistusmenetelmät ovat hyvinkin perinteiset, yrityksen digitaaliset palvelut ovat edellä aikaansa. Tuotekehityksen saralla Ruokangas Guitarsin tärkein saavutus on tyhjiöputkiteknologialla toteutettu Valvebucker® sähkökitaramikrofoni, joka on ainoa lajiaan maailmassa.

Juha on ollut aina ammatillisesti kunnianhimoinen ja hän aikoo suunnitella ja valmistaa kumppaneidensa kanssa tulevaisuudessakin maailman parhaita kitaroita. Tällä hetkellä kitaroita valmistuu noin 70-80 kappaletta vuodessa. Menestyksen myötä odotusajat voivat venyä, mutta laadusta ei tingitä.

Ammattikorkeakoulut

[Ammattikorkeakoulun opinnot](#) suunnitellaan työelämän tarpeiden mukaan, ja opinnoissa on useita työelämäjaksoja. Ammattikorkeakoulututkinnon (AMK) laajuus on joko 210, 240 tai 270 opintopistettä*. Sen suorittaminen kestää noin 3,5–4,5 vuotta. Ammattikorkeakouluissa tutkintojen nimikkeet ovat muotoilija (AMK), artonomi (AMK) tai konservaattori (AMK).

Ammattikorkeakoulututkintoja voi käsiyöalalla suorittaa kuudessa ammattikorkeakoulussa. Ammattikorkeakoulujen tutkintojen alat ovat muotoilu ja/tai taideteollisuus. Oppilaitokset määrittelevät itse koulutuksen tai koulutusohjelmien rakenteen ja nimityksen. Käsiyö näkyy ammattikorkeakoulujen opintojen kurssien ja opetuksen sisällöissä; tutkintojen, koulutusalojen tai koulutusohjelmien nimityksissä käsiyötä ei mainita (taulukko 4). Käsiyöalan ammattikorkeakoulututkintoja järjestetään 6 oppilaitoksessa (liite 5).

Taulukko 4. Käsiyöalan ammattikorkeakoulututkinnot (AMK) tutkintanimikkeittäin

Tutkintanimike	Tutkinto-ohjelman toteuksia	Oppilaitoksia
Muotoilija AMK	25	5
Konservaattori AMK	4	1
Älykäs ja kestävä muotoilu, artonomi AMK	3	1
Bachelor of Culture and Arts	2	2
Vestonomi AMK	1	1
Yhteensä	31	

* Opintopiste perustuu opiskelijan lukuvuoden laskennalliseen työmäärään. Yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen arvioidaan menevän keskimäärin 1600 tuntia = 60 opintopistettä. Yksi opintopiste vastaa silloin noin 27 tunnin työpanosta. Käytännössä yhden opintopisteen suorittaminen vie opiskelijasta riippuvaihtelevan tuntimäärän.

Tutkintanimike	Tutkinto-ohjelman toteuksia	Oppilaitoksia
Artonomi AMK	1	1
Yhteensä	31	

Ammattikorkeakoulun tutkinnon jälkeen opintoja voi jatkaa edelleen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Vaatimuksena ylempään tutkintoon on soveltuva ammattikorkeakoulututkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto sekä kahden vuoden työkokemus tutkinnon alalta. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 60 tai 90 opintopistettä. Ylempi ammattikorkeakoulu (YAMK) rinnastetaan koulutusjärjestelmässä yliopiston maisteritutkintoon, ja YAMK-tutkinnon suorittanut voi hakeutua, tietyin edellytyksin, lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot suorittamiseen tiede- tai taidekorkeakouluun. Käsiyöalan ylemmän ammattikorkeakoulun tutkintanimikkeitä on 5 (taulukko 5) ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja tarjoavia oppilaitoksia 6 (liite 6).

Taulukko 5. Käsiyöalan ylempät ammattikorkeakoulututkinnot (YAMK) tutkintanimikkeittäin

Tutkintanimike	Tutkinto-ohjelman toteuksia	Oppilaitoksia
muotoilija YAMK	7	5
arttonomi YAMK	2	2
vestonomi YAM	1	1
konservaattori YAMK	1	1
Yhteensä	11	

Yliopistot

Yliopistossa opetus perustuu tieteellisen tai taiteellisen tutkimukseen. Käsiyöhön kytkeytyviä yliopisto-opintoja tieteenalaperustaisena on

Helsingin, Turun ja Itä-Suomen yliopistossa, Åbo Akademiassa sekä Lapin yliopistossa. Aalto-yliopistossa ja Taideyliopistossa opetus ja tutkimus on taideperustaista.

Yliopistotutkinnon laajuus on yleensä 300 opintopistettä. Tutkinto on kaksiosainen, ensin suoritetaan kandidaatin tutkinto (180 op) ja sen jälkeen maisterin tutkinto (120 op). Tutkinnossa on pääaine sekä 1-2 sivuainetta. Suomessa maisterin tutkinto on pääsääntöisesti yliopiston perustutkinto. Maisterin tutkinnon jälkeen yliopistossa voi tehdä jatko-opintoina lisensiaatin ja tohtorin tutkinnon.

Käsityötieteen ja käsityökasvatuksen opinnot

Yliopistoissa käsityötä opiskellaan pääainestatuksella käsityönopeettajan koulutuksessa neljässä yliopistossa: [Helsingin yliopistossa](#), [Itä-Suomen yliopistossa](#) ja [Turun yliopistossa](#) sekä ruotsinkielinen koulutus [Åbo Akademiassa](#). Helsingin yliopistossa ja Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksella voi opiskella käsityönopeettajaksi pääaineena käsityötiede, Åbo Akademin Vaasan kampuksella ruotsinkielisen käsityönopeettajan koulutuksen pääaine on slöjdvetskap (käsityötiede). Turun yliopiston Rauman kampuksella käsityönopeettajaksi opiskellaan pääaineena käsityökasvatus. Opettajankoulutuksessa käsityön ja pedagogiikan opiskelu kulkevat rinnakkain ja opiskelijat saavat käsityön aineenopettajan kelpoisuuden sekä pääaineensa mukaisen jatko-opintokelpoisuuden.

Käsityönopeettajan koulutukset ovat yliopistoissa kasvatustieteiden koulutusta, ja tutkintonimike kasvatustieteiden kandidaatti ja maisteri. Helsingin yliopistossa opiskelija voi valita jatkotutkinnon nimikkeeksi joko kasvatustieteen tai filosofian tohtorin. Itä-Suomen ja Turun yliopistossa tutkintonimike on kasvatustieteen tohtori, Åbo Akademiassa doctor i pedagogik.

[Käsityötieteen](#) ja käsityökasvatuksen perus- (25 op) ja aineopintojen (25+35 op) opintokokonaisuuksia voi opiskella tutkintoon liitettävänä

sivuaineena tai erillisinä opintoina. Käsityötieteen tai käsityökasvatuksen aineopintojen opintokokonaisuus (60 op) antavat käsityönopeettajan kelpoisuuden, kun opettajan kelpoisuus on suoritettu jollain muulla alalla. Käsityötieteen perusopinnot (25 op) voi opiskella [avoimessa yliopistossa](#) Espoon työväenopiston organisoimana

Vuonna 2017 neljässä yliopistossa oli yhteensä 125 aloituspaikkaa käsityönopeettajan koulutukseen. Vuosittainen valmistuneiden käsityönopeettajien määrä vaihtelee, vuosina 2013–17 valmistui yhteensä 61–83 käsityönopeettajaa aineenopettajakoulutuksista

Aalto-yliopisto

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun koulutuksissa on käsityöhön liittyviä opintojaksoja. Aalto-yliopiston koulutus on jaettu taiteen kandidaatin tutkintoon ja sen jälkeiseen maisterikouluun, johon voi hakea myös erikseen. Maisterikoulussa suoritetaan taiteen maisterin tutkinto (TaM).

Taiteen ja suunnittelun korkeakoulussa [kuvataidekasvatuksen](#), [muodin](#), [muotoilun](#) ja [pukusuunnittelun](#) koulutuksissa on opintojaksoja, joiden työtavat tai menetelmät ovat käsityötä tai käsityömäisiä. Kuvataidekasvatuksen ja muotoilun koulutuksissa on useita opintojaksoja, joissa opiskelun sisällöissä puhutaan käsityöstä ja opiskelun menetelmissä ohjataan käsityölle tyypillisiin työskentelytapoihin.

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa suoritettu maisterin tutkinto antaa jatkokoulutuskelpoisuuden [taiteen tohtorin](#) (TaT) tutkintoon. Taiteiden ja suunnittelun alalla väitöskirjaan voi kuulua myös taiteellisia osia, kuten taiteellinen tuotos tai usean toisiinsa liittyvän tuotoksen sarja.

Lapin yliopisto

[Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa](#) on muotoilun, vaatetukseen, tekstiilitaiteen ja taiteen soveltavaan käyttöön korkea-asteen koulutusta. Koulutusohjelmissa ja tutkimushankkeissa on yhteyksiä käsityöalaan ja käsityön tekemiseen. Lapin yliopiston koulutuksessa painottuu pohjoinen ulottuvuus ja sen merkitys ihmisen elinympäristössä, ja tässä mielessä käsityömäinen osaaminen on koulutuksen pohjalla. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa on juuri menossa koulutusohjelmien uudelleenjärjestelyjä, jotka vaikuttavat koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnassa suoritetaan taiteen kandidaatin (TaK), maisterin (TaM) ja jatkotutkintona taiteen tohtorin (TaT) tutkintoja.

Taideyliopisto

[Taideyliopistossa](#) koulutetaan esittävien taiteiden ja kuvataiteen ammattilaisia. Taideyliopiston koulutusohjelmista esittävien taiteiden lavastuksen koulutusohjelma sisältää eniten suoraan käsityöhön perustuvaa tekemistä. Taiteen ja käsityön rajapinnoilla käsityö voi olla teoksessa ilmaisun keino ja tapa.

Taideyliopistossa lavastuksen koulutusohjelmassa suoritetaan taiteen kandidaatin (TaK), maisterin (TaM) ja jatko-opintoina taiteen tohtorin (TaT) tutkintoja.

Korkea-asteen oppilaitokset ovat itsenäisiä organisaatioita, jotka päättävät sisäisesti opetusministeriön ohjauksessa mitä koulutusta ja millä volyyymillä ne järjestävät. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot voivat muodostaa konsernirakenteen.

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot saavat toimintaansa perusrahoitusta valtion budjettivaroista. Eduskunta päättää vuosittain valtion talousarvion yhteydessä ammattikorkeakouluille ja yliopistoille ope-

tus- ja kulttuuriministeriön kohdentaman perusrahoituksen määrän. Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa perusrahoituksen edelleen ammattikorkeakoulujen rahoitusmallin sekä yliopistojen rahoitusmallin avulla. Perusrahoituksen lisäksi korkeakoulut voivat hankkia ulkopuolista rahoitusta, jolla voi yleensä rahoittaa muuta kuin perusopetusta. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot käyvät joka neljäs vuosi opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tulosneuvottelut, joissa päätetään niiden perusrahoitusosuuteen vaikuttavat kriteerit. Korkeakoulut ja yliopistot päättävät itse millä tavalla tulosneuvotteluissa sovittuihin tavoitteisiin päästään.

Ammattikorkeakoulun ja yliopiston opetus on opiskelijalle maksutonta, mutta opiskelija maksaa pakollisen ylioppilaskunnan jäsenmaksun lukuvuosittain. Ulkomaiset opiskelijat maksavat opiskelusta lukuvuosimaksun.

Tuiti Paju

- × Muotoilun lehtori
- × Medianomi amk (virtuaalisuunnittelu)
- × TaM (tekstiilitaide)
- × s.1974 Helsinki

Lapsuus ja harrastukset

Kulttuuriharrastukset ja käsillä tekeminen on ollut osa Tuitin elämää lapsuudesta lähtien. Perheellä oli mökki metsän keskellä Mäntyharjulla, missä perhe vietti kaikki kesät. Lapset olivat mukana mökin kunnostamisessa ja tontilta löytyi navettaan rakennettu verstaas työkaluineen. Verstaassa Tuiti muistaa rakentaneensa muun muassa jousipyssyjä, ritsoja ja linnunpönttöjä isoveljensä kanssa. Perheen äiti toimi remonttivastaavana ja Tuiti muistaa itsensä hänen apulaisenaan erilaisien rakennusprojektien toteuttamisessa. Äiti kutoi myös kaikki matot ja ompeli tekstiilit perheen mökille ja on edelleen ahkera "käsityöihminen". Tuitin isä oli musiikinopettaja, minkä johdosta instrumenttien soittaminen kuului olennaisena osana perheen lasten harrastuksiin. Äiti ja isä hauskuuttivat lapsia tarinankerronnalla ja niiden kuvittamisella. Isä keksi ja kuvitti tarinat, jonka jälkeen äiti väritti piirroksat. Tarinoiden päähenkilöitä olivat perheenjäsenet, mikä teki tarinoista erityisen hauskoja. Myös Tuiti kuvitti fantasiamaailmojaan piirtämällä.

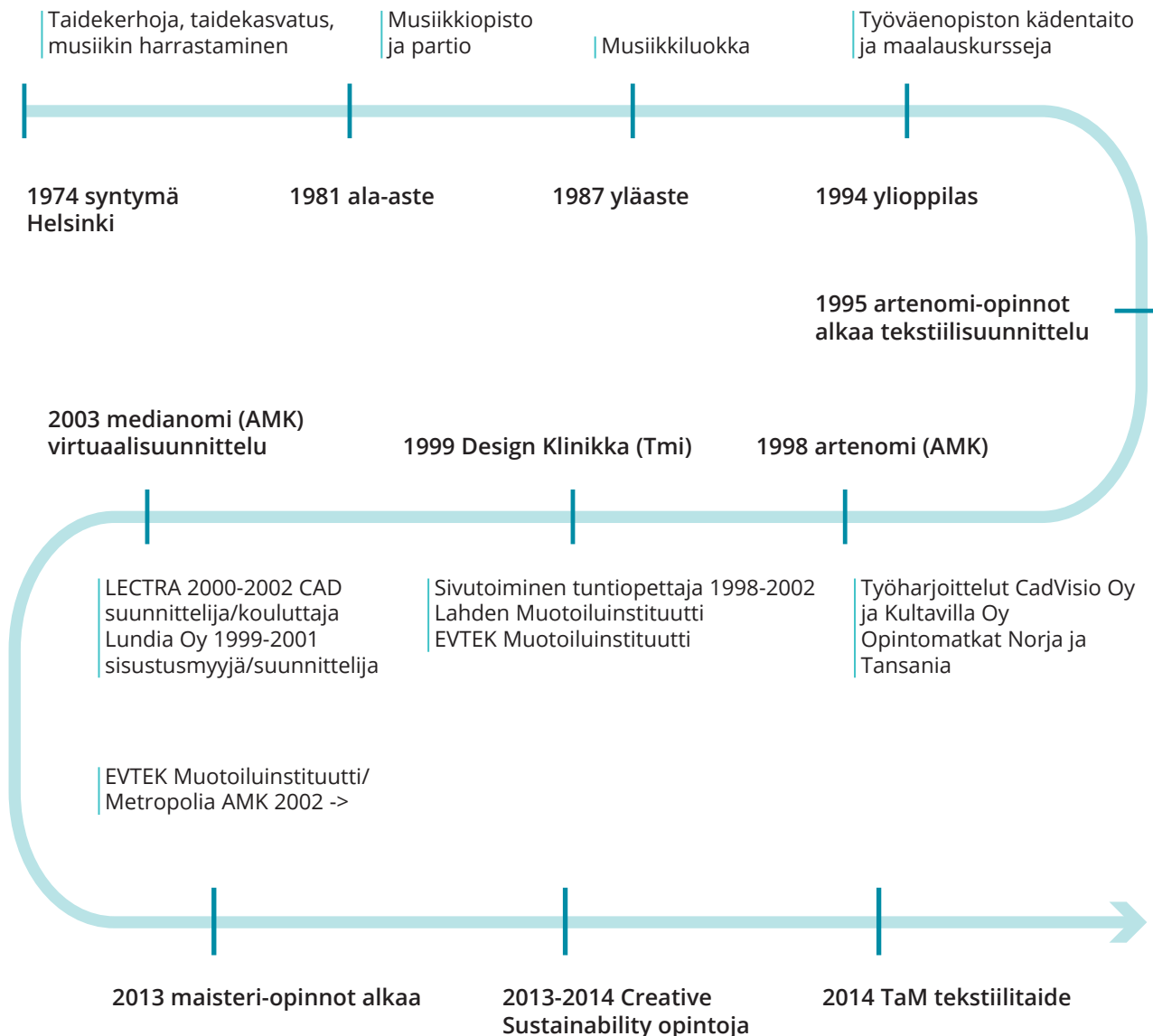
Tuiti muistaa peruskoulussa valinneensa aina kun mahdollista teknisen käsityön. Tekstiilin opetukseen kuului yleensä ompelemiseen, virkkaamiseen ja neulomiseen liittyviä tehtäviä, jotka

Tuiti koki vaativan häneltä liikaa kärsivällisyyttä ja huolellisuutta. Teknisessä käsityössä sai käyttää mielenkiintoisia työkaluja ja esimerkiksi puun työstäminen ja muovaaminen antoi tilaa luovuudelle. Musiikissa ja kuvaamataidossa Tuiti oli omimmillaan ja saikin useamman stipendin taideaineista. Peruskoulun jälkeen musiikkipainotteiselta yläasteelta Tuitin opintie jatkui erinäisten vastoinkäymisten kautta tavalliseen lukioon musiikkipainotteisen sijaan. Lukiota löytyi kuitenkin muutama poikkeuksellisen innostava opettaja kuvaamataidossa, ilmaisutaidossa ja äidinkielenä. He vaikuttivat vahvasti Tuitin ammatillisiin valintoihin lukion jälkeen.

Opiskelu ja työ

Tuiti haki useammalle käsityöalalle opiskelemaan. Välivuoden jälkeen hän pääsi sisään Vantaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitokseen tekstiilisuunnittelun linjalle väliaikaiseen ammatikorkeakouluun. Opiskelujen edetessä Tuiti huomasi tekstiilisuunnittelun ja tekstiilitekniikoiden avulla pystyvänsä ilmaisemaan itseään mielekkäällä tavalla. Opiskelun aikana hän pääsi opiskelemaan myös tietokoneavusteista tekstiilisuunnittelua, minkä hän koki erityisen kiinnostavana ja luontevana. Opintoihin kuului myös kaksi työ-

Tuitin koulutuspolku

harjoittelujaksoa, joista viimeisen Tuiti suoritti tulevaan työpaikkaansa Lectra Systemes -nimiseen tekstiili- ja vaatetusalan erikoisohjelmia maahan-tuovaan yritykseen.

Neljä vuotta tehtyään kouluttajan töitä eri yrityksille ja oppilaitoksille Tuiti pyydettiin kehittämään tietokoneavusteisen tekstiilisuunnittelun opetusta silloiseen EVTEK Muotoiluinstituuttiin (Metropolia AMK). Aloitettuaan työt muotoilun lehtorina hän suoritti myös ammatillisen opettajan opinnot Hämeen ammattikorkeakoulussa ja myöhemmin taiteen maisterin tutkinnon Aalto yliopistossa. Digitaalisen tekstiilitulostustekniikan ja tietokoneavusteisen tekstiilisuunnittelun kehittäminen on nyt ja tulevaisuudessa Tuitin ammatillinen intohimo. Vaikka Tuitin erikoisosaamiset ovatkin hyvin digitaaliset hän haluaa muistuttaa, että kaiken suunnittelun lähtökohtana ovat käsin tehdyt luonnokset ja materiaalikokeilut. Niissä näkyy suunnittelijan persoonallinen kädenjälki, mitä ei digitaalisesti pysty jäljittelemään.

Vastapainona opetustyölle Tuitin harrastus on oman yli 100 vuotiaan hirsihuvilansa kunnostus ja korjaus. Remontoidessa hän pääsee harjoittamaan kädentaitojaan ja opettelemaan jatkuvasti uutta. Opetustyössä tehdään harvoin mitään konkreettista ja remontoinnissa Tuitin mielestä kaikkein palkitsevinta on saada jotain näkyvää aikaiseksi.

Kansanopistot

[Kansanopistot](#) ovat vapaan sivistystyön aikuisoppilaitoksia, joissa voi opiskella ammatillisia tutkintoja, käydä kymppiluokan, suorittaa avoimen korkeakoulun opintoja, täydentää perusasteen opintoja ja osallistua eri pituisille kursseille ja opintojaksoille. Kansanopistojen omat opinnot on järjestetty opintolinjoihin ja lyhytkursseihin. Pitkät opintolinjat ovat yleensä yhden lukuvuoden mittaisia, lyhyet yhden lukukauden, joidenkin päivien tai viikonvaihteen mittaisia. Kansanopisto-opiskelussa on yleensä mahdollisuus asua oppilaitoksen yhteydessä sisäoppilaitoksen tapaan.

Opiskelijalle kansanopisto-opinnot voivat olla ammatillisia opintoja, väylä jatko-opintoihin, täydennyskoulutusta tai yleissivistystä laajentavia opintoja. Kansanopistot voivat tarjota alle 18-vuotiaille oppivelvollisille tarkoitetun opintovuoden, jonka jälkeen opintopolku jatkuu toiselle asteelle lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Opintovuodelle on määritelty opetussuunnitelman perusteet, joita opistot täsmentävät opistokohtaisella opetussuunnitelmalla. Kansanopistot määrittelevät itse opintolinjojensa ja koulutustensa hakutavan ja -ehdot. Suomessa toimii 82 kansanopistokampusta.

Käsityössä kansanopistoissa on sekä pitkiä opintolinjoja että lyhytkursseja. Kansanopistojen lyhytkurssitarjonnassa on käsityöperinteesen ja alueen tai opiston omaan perinteeseen liittyvien kädentaitojen opintoja. Seitsemässä kansanopistossa (liite 7) on koko lukuvuoden kestävä käsityöhön liittyvä opintolinja. Sen lisäksi monet kansanopistot järjestävät joidenkin päivien tai viikon mittaisia käsityökursseja. Käsityöalalla kansanopistossa ei tällä hetkellä ole mahdollista suorittaa ammatillisia tutkintoja, mutta joissakin järjestetään käsityön ammatteihin suuntaavia opintopolkuja.

Kansanopistot kuuluvat valtionavun piiriin, valtionosuus kansanopistojen rahoituksesta on 57 %. Kansanopistojen opinnot ovat oppivelvollisuuden ja ammatillisten perusopintojen osalta opiskelijalle

maksuttomia, samalla tavalla kuin muissakin organisaatioissa. Muut opiskelulinjat voivat olla maksullisia. Kansanopistot määrittelevät itse mahdollisten opintomaksujen suuruuden.

Työpajat ja verstaat

Käsityön oppisessa ja taidon eteenpäin välittämisessä työpaja- ja verstaatoiminnalla on pitkät perinteet. Työpajoja ja verstaaita ylläpitävät ja järjestävät kunnat ja yksityiset organisaatiot. Yksityisten järjestäjien työpajatoiminta on lisääntynyt kaupungeissa omaehtoisen kaupunkikulttuurin ja kasvaneen käsityökiinnostuksen myötä. Käsityön työpajoilla voi olla kuntouttavan työpajatoiminnan funktio, jolloin työpajassa työskentely on kuntoutussopimuksella tehtävää kuntoutumista opiskeluun, työelämään tai arjessa selviämiseen.

Esimerkkejä verstaista:

Helsingin kaupunki on järjestänyt kaikille kaupunkilaisille avoimia ***OmaStadi -verstaaita***. Verstaat ovat perusasteen koulujen teknisen työn tiloja, jotka ovat avoinna kaupunkilaisten omaehtoiseen työskentelyyn. OmaStadi-verstaan idea on, että kaupunki tarjoaa tilat ja välineet, osallistuja tuo itse tarvitsemansa materiaalit. Varsinaista opetusta verstailla ei ole, mutta ohjaaja auttaa tekniikoissa ja koneiden käytössä. Helsingissä toteutetaan 5 koulun tiloissa 1-2 iltana viikossa. Toimintaa rahoitetaan yhteisöllisellä budjetoinnilla kaupungin varoista.

Verstas247 on esimerkki kaupunkilaisten omaehtoisesta työpajatoiminnasta Helsingissä. Se on käsitöiden yhteinen työtila, joka on auki 24/7. Työtila tarjoaa tilaa ja laitteita käsitöiden tekijöille. Verstaalla voi harrastaa yhdessä muiden kanssa tai yksin oman aikataulu mukaan. Verstaalle voi liittyä jäseneksi, joka saa tilaan kulkutunnuksen. Satunnainen käyttäjä voi lunastaa käyttöaikaa tarpeen mukaan.

[Nuorille tarkoitettut työpajat](#) ovat osa nuorisotakuuta, jossa jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle nuorelle taataan koulutuspaikka oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Työpaja tarjoaa nuorelle mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työntekoon, räätälöityyn polkuun koulutukseen sekä sen loppuun suorittamiseen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa. Työpajat on tarkoitettu alle 29-vuotiaille nuorille. Työpajalle voi hakeutua suoraan tai esimerkiksi oman paikkakunnan TE-toimiston, sosiaalitoimiston tai Ohjaamon kautta. Nuorten työpajatoiminta perustuu valmennukseen, johon nuori osallistuu omien edellytystensä mukaan yhdessä laaditun henkilökohtainen valmennussuunnitelma pohjalta. Työpajat ovat toiminnallisia ja yhteisöllisiä oppimisympäristöjä. Nuorten työpajatoimintaa järjestävät muun muassa kunnat, yhdistykset ja säätiöt. Työpajatoimintaa on yli 90 prosentissa manner-Suomen kunnista.

Työpajatoiminnassa järjestetään kädentaitojen työpajoja. Työpajoissa opiskellaan kädentaitojen perusteita, tavoitteena ammatillinen suuntautuminen käsityöalalle. Työpajojen alat noudattelevat ammatillisen perustutkinnon osaamisaloja. Kuntouttava työpajatoiminta tukee mielenterveys- ja päihdekuntoutujien osallisuutta ja osallistumista kansalaisyhteiskuntaan.

Esimerkki kuntouttavasta työpajatoiminnasta:

Tamperelaisella Mieli ry:llä on laaja [käsityöhön perustava työtoimintaohjelma](#). Työpajoissa on mahdollista myös kartuttaa osaamistaan ammatillisen tutkinnon aloilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorten työpajatoiminnan kehittämisestä ja avustaa toimintaa aluehallintoviraston kautta jaettavilla valtionavustuksilla. Valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on, että opetus- ja kulttuuriministeriö on hyväksynyt nuorten työpajan valtionavustuskelpoiseksi. Yhdistysten ja järjestöjen kuntouttava työpajatoiminta organisoidaan yleensä kuntien ostopalveluna.

Käsityön taiteen perusopetus

[Taiteen perusopetuksessa](#) käsityötä opiskellaan osana taidekasvatusta. Taiteen perusopetus on koulun ulkopuolista, ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetusta ohjaa laki taiteen perusopetuksesta (1998). Käsityön taiteen perusopetus on tavoitteellista, säännöllistä ja pitkäjänteistä oppimista, jossa opiskelijat voivat kehittää itsensä ilmaisemista käsityön keinoin.

Käsityön taiteen perusopetuksessa oppilas oppii ilmaisemaan itseään käsityön eri osa-alueilla, jotka ovat esinesuunnittelu ja esineiden valmistus, tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelu ja valmistus sekä ympäristön suunnittelu ja rakentaminen. Taiteen perusopetuksessa käsityöilmaisu perustuu kulttuuriperintöön, taiteidenvälisyyteen ja luonnontuntemukseen. Oppilas oppii arvostamaan käden taitoja ja ymmärtämään käsityön kulttuurisia merkityksiä. Taiteen perusopetuksen opiskelemisen tavoite on luoda edellytyksiä jatko-opinnoille, elinikäiselle harrastamiselle ja visuaalisen kulttuurin kehittämiseksi.

Taiteen perusopetukselle on määritelty yleisen ja laajan oppimäärän valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Näiden pohjalta koulutuksen järjestäjät laativat paikalliset, koulukohtaiset opetussuunnitelmat. Yleisen oppimäärän laskennallinen laajuus on 500* tuntia, josta yhteisiä opintoja 300 ja teemaopintoja 200 tuntia. Laajan oppimäärän laskennallinen laajuus on 1300 tuntia, josta perusopintoja 800 ja syventäviä opintoja 500 tuntia. Opetussuunnitelman perusteissa on kummallekin oppimäärälle määritelty visuaalisille taiteenaloille, joihin käsityö kuuluu, yhteiset sekä taiteenalakohtaiset tavoitteet. Valtakunnallisten perusteiden tavoitteita ja sisältöjä tarkennetaan ja täsmennetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

* Taiteen perusopetuksessa yhden laskennallisen tunnin laajuus on 45 minuuttia.

Esimerkkejä käsityön taiteen perusopetuksesta:

Vuonna 2019 käsityön taiteen perusopetuksen järjestäjiä oli 74 ja syyskuussa 2019 oppilaita 4709. Käsityön oppilaiden määrä on noin 4% taiteen perusopetuksen oppilaiden kokonaismäärästä (N=127 987).

Kansalaisopistojen liiton 2018 tekemän selvityksen mukaan kansalaisopistoissa taiteen perusopetuksena annetuista tunneista 82 % oli yleisen ja 18 % laajan oppimäärän mukaisia. Annetuista tunneista 95 % suuntautui lapsille ja nuorille ja 5 % aikuisille. Kansalaisopistojen taiteen perusopetuksen opetustunneista noin 8,5 % on käsityön taiteen perusopetusta. Opetustunteina tämä osuus on noin 14 600 tuntia.

Taitojärjestö on keskeinen käsityön taiteen perusopetuksen järjestäjä. Vuonna 2020 Taitojärjestö järjesti käsityön taiteen perusopetusta 51 paikkakunnalla, opetuksessa oli mukana 2 548 opiskelijaa 24 455 tuntia. Opiskelijoista 539 opiskeli yleistä oppimäärää ja 1916 laajaa oppimäärää. Taitojärjestön opinnoissa 5,3% (N=136) oli varhaisikäisiä, 76% (N=1936) lapsia ja nuoria ja 18,7% (N=476) aikuisia opiskelijoita.

talousarviossa vahvistetun opetustuntikiintiön rajoissa. Valtionosuuden lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus jakavat vuosittain avustuksia muun muassa taiteen perusopetuksen käyttö- ja kustannuksiin tai toiminnan kehittämiseen.

Käsityön taiteen perusopetuksen opiskelulla voi olla kohtuullinen lukukausimaksu. Maksu on keskimäärin 50 – 150€ oppilaalta. Tilastotiedoissa ei näy erikseen käsityökoulujen lukukausi ja/tai materiaalmaksut. Koulutuksen järjestäjät määrittelevät itse lukukausimaksunsa, ja niissä on suuria eroja koulutusten järjestäjien välillä.

Taiteen perusopetuksen järjestäjä voi olla joko julkinen tai yksityinen organisaatio. Opetuksen järjestäjä voi olla paikallinen taidekoulu tai -oppilaitos, yksityinen rekisteröity yhteisö, kunta, kuntayhtymä, valtion oppilaitos tai kansalaisopisto. Kunta voi järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään tai hankkia palvelun julkiselta tai yksityiseltä toimijalta. Muut tarvitsevat koulutuksen järjestämiseen luvan opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Kunnat voivat järjestää taiteen perusopetusta omalla päätöksellään. Valtio osallistuu rahoitukseen antamalla kunnille taiteen perusopetukseen valtionosuutta laskennallisen yksikköhinnan perusteella. Valtionosuuden saamisen edellytyksenä on opetus- ja kulttuuriministeriöltä saatu koulutuksen järjestämislupa. Lupia voidaan myöntää valtion

Samulin koulutuspolku

Samuli Räisänen

- × Teollinen muotoilija
- × TaM teollinen muotoilu
- × Artenomi (AMK) tekstiilisuunnittelu ja teollinen muotoilu
- × s.1987 Nokia

Lapsuus ja harrastukset

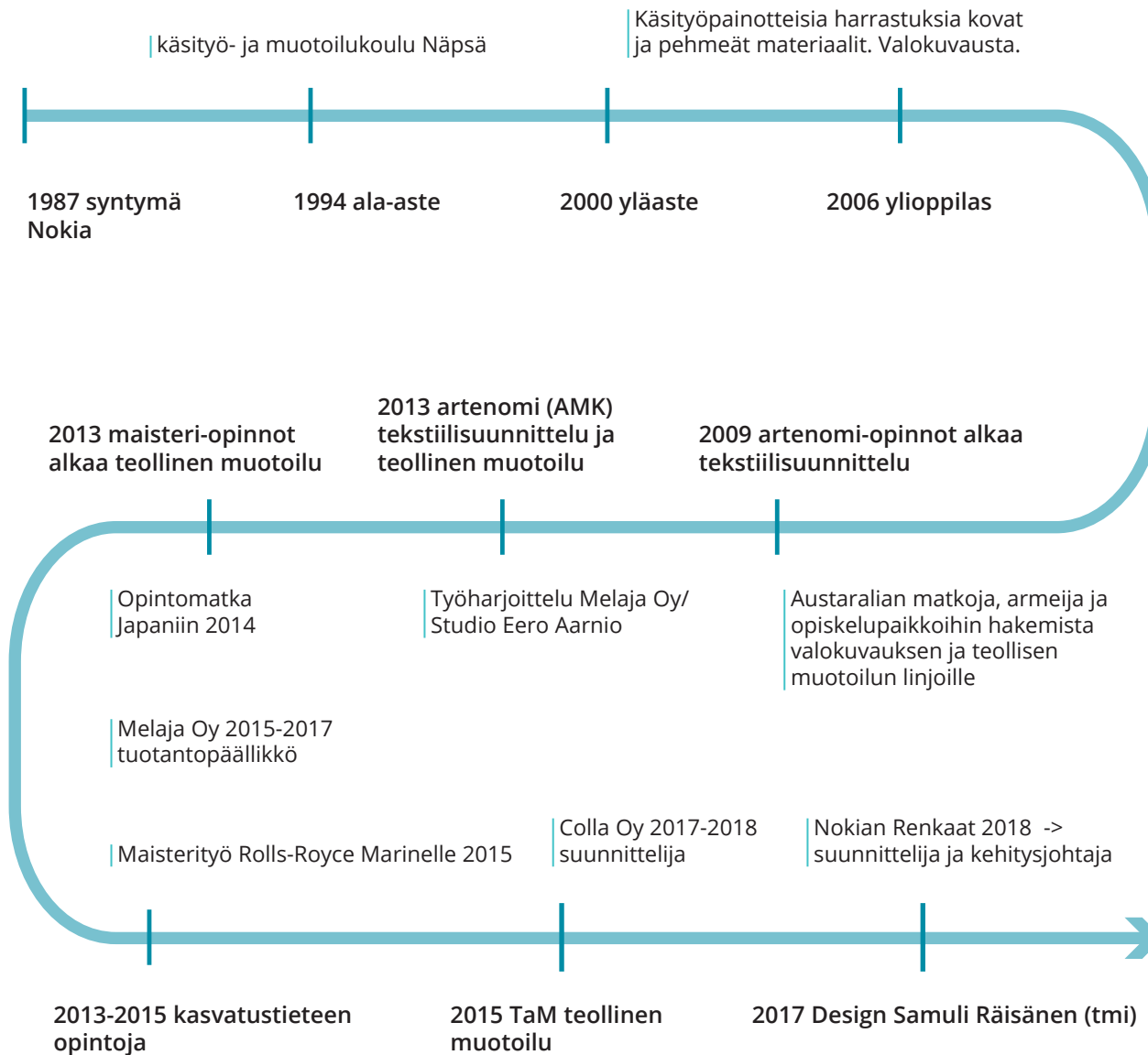
Samuli vietti lapsuutensa Nokialla. Veljen harrastaessa jääkiekkoa Samuli rakenteli kaikkea mahdollista autotallissa. Eno on Samulin esikuva, mitä rakenteluun tulee. Kun kaverit tulivat kylään leikkimään supersankari hahmoillaan, Samuli rakensi leikeille ympäristöt. Hän syventyi rakentamiseen niin intensiivisesti, ettei huomannut kavereiden kotiin lähtöä. Vanhempien kotoa löytyi jokin aika sitten Samulin itselleen rakentamat minisukset. Vanhemmat tukivat Samulin kehitystä ja laittoivat hänet TAITO Pirkanmaalla edelleen toimivaan Näpsä käsityö- ja muotoilukouluun, jossa lapset saivat tehdä erilaisia kädentaitoja vaativia projekteja ohjatusti.

Peruskoulussa mieluisimpia aineita Samulille olivat käsityöt. Opettajat huomasivat lahjakkuuden eivätkä suostuneet ottamaan häneltä vastaan keskinkertaisia suorituksia. Lukioikäisenä Samuli joutui sairaalaan pidemmäksi aikaa ja ajankuluksi virkkasi sarjana pipoja, joita vieläkin löytyy kavereilta ja läheisiltä. Samuli uskoo saaneensa impulssin virkkaamiseen käsistään kätevältä äidiltään. Hän muistaa rakentaneensa ensimmäiseen digikameraansa itse objektiivit.

Opiskelu ja työ

Lukion jälkeen Samuli kävi armeijan ja matkusteli useampaan otteeseen Australiassa. 2006 hän haki Lahden Muotoiluinstituuttiin valokuvausta opiskelemaan. Seuraavana vuonna Lahden muotoiluinstituuttiin kalustemuotoilua ja sisustusarkkitehtuuria sekä Taideteolliseen korkeakouluun teollista muotoilua. Ovet eivät kahdella ensimmäisellä kerralla kuitenkaan auenneet. 2008 Samuli pääsi EVTEK Muotoiluinstituuttiin (Metropolia AMK) tekstiilisuunnittelua opiskelemaan, mutta siirsi opintojen aloitusta vuodella. Ajatuksena oli yhdistää tekstiilisuunnittelun ja teollisen muotoilun opinnot. Kesken tekstiilisuunnittelun opiskelun Samuli haki vielä kerran Aalto yliopiston teollisen muotoilun linjalle, mutta pääsykokeiden haastattelua häntä kehoitettiin suorittamaan amk tutkinto loppuun ja hakemaan suoraan maisterilinjalle. Samuli pääsi ammattikorkeakouluopintojen aikana jo työharjoitteluun Melaja Oy:lle, jossa hän keskittyi pääosin yrityksen Studio Eero Aarnio osuuteen. Hän jatkoi yrityksessä osa-aikaisena opintojen aikana sekä kokopäiväisenä opintojen päätyttyä. Työn myötä hän perusti toiminimen, jonka kautta on tehnyt töitä freelancerina Eero Aarniolle näihin päiviin saakka. Suoraan ammattikorkeakoulusta julkitalatekstiiliin painottuneelta tekstiilisuunnittelun

Samulin koulutuspolku

linjalta valmistuttuaan Samuli haki teollisen muotoilun maisteriohjelmaan. Maisterityössään hän yhdisti tekstiiliosaamisen teolliseen suunnitteluun suunnittelemalla Rolls-Royce Marinille aluksen moottorin suoja. Samuli osallistui opiskeluaikanaan Japanissa mielenkiintoiseen projektiin, missä pyrittiin Tsunami-katastrofin jälkeen kannustamaan ja motivoimaan paikallisia nuoria jäämään kehittämään kotiseutuaan.

Maisteriopintojen jälkeen Samuli jatkoi töitä Melaja:lla täysipäiväisesti tuotantopäällikkönä muutaman vuoden, jonka aikana hän perusti toiminnimen, jolla on tehnyt projekteja pääosin Eero Aarniolle. 2018 Samuli aloitti työt Nokian Renkaila vanhempänä suunnittelijana ja eteni myöhemmin kehityspäälliköksi. Nokian Renkaat sijaitsee Samulin syntymäkaupungissa, jonne hän palasi opintojen jälkeen perustamaan perhettä. Elämä on Nokialla harmonista ja Samuli nauttii vaativan työn vastapainona lasten kanssa rakentelusta ja askartelusta.

Varhaisiän toiminta

Vauvoille ja taaperoikäisille suunnattu toiminta on orientoitumista ja tutustumista käsillä tekemisen maailmaan. Vauvoille ja taaperoikäisille järjestetään [värikylpyjä](#), joissa leikin avulla tutustutaan väreihin ja materiaaleihin. Vauvat tuottavat jälkeä käyttäen koko kehoaan tai erilaisilla välineillä. Vauvojen työpajoissa materiaaleihin tutustutaan yhdessä aikuisen kanssa, tavoitteena yhteinen aisti- ja tunnekokemus.

Vauvojen värikylpy ja Värikylpy-metodi on kehitetty Porin lastenkulttuurikeskus Satakunnan lastenkulttuuriverkostossa. Värikylpy -työpajoja järjestetään lastenkulttuurikeskuksissa, taidemuseoissa, kuvataidekouluissa, seurakuntien ja järjestöjen toiminnan osana. Värikylpyjen ohjaajana toimii siihen koulutuksen saanut ohjaaja.

[Taaperokäsityö](#) on Taitojärjestössä kehitetty käsityön tekemiseen orientoiva konsepti. Taapero-toiminta tarjoaa pienille lapsille ensikosketuksen kädentaitojen ja materiaalien maailmaan yhdessä aikuisen kanssa.

Kansalaisopistot

[Kansalaisopistot](#) ovat yksi vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoista. Suomessa oli vuonna 2021 yhteensä 177 kansalaisopistoa. Ne toimivat jokaisen kunnan alueella. Kansalaisopistoissa ei voi suorittaa tutkintoja, vaan oppiminen perustuu kuntalaisten mielenkiintoon ja haluun kehittää itseään. Kansalaisopistojen tavoite on tuoda opetus sinne missä ihmiset ovat, ja ne tarjoavat oppimismahdollisuuksia hajautevasti, tänä päivänä yhä useammin verkkovälitteisesti.

Kuntalaiset voivat usein vaikuttaa kurssitarjontaan esittämällä omia toiveitaan ja opistojen lakisääteinen tehtävä on vastata paikallisiin sivistystarpeisiin. Kansalaisopisto voi olla nimeltään kansalaisopisto,

työväenopisto, opisto tai aikuisopisto. Kunkin kansalaisopiston kurssi-ohjelma suunnitellaan itsenäisesti ja kurssiaikataulut, -paikat ja -hinnat vaihtelevat opistoittain.

Kansalaisopistojen käsityön kurssitarjonta on jaettu tekstiilitöihin, erityistekniikoihin ja teknisen työn opetukseen. Tekstiilitöiden kursseja ovat esimerkiksi ompelu, kaavoitus, kansallispukujen valmistus, pitsinnypläys, kankaankudonta, neulonta, tilkkutyöt, kirjonta ja kankaankuviointi. Teknisten töiden opetukseen kuuluvat puu- ja metallityöt, taonta, puukkojen valmistaminen, entisöinti ja verhoilu sekä soittorakennus. Erityistekniikoilla tarkoitetaan esimerkiksi huovutusta, punontaa, korujen valmistusta ja erilaisiin teemoihin, kuten kestävään kehitykseen ja kierrätykseen liittyviä työtapoja. Kansalaisopistoissa järjestetään myös käsityön taiteen perusopetusta aikuisille sekä lapsille ja nuorille.

Kansalaisopistojen kurseista noin 20 % on kädentaitojen opetusta. Tilastovuonna 2019 kansalaisopistoissa annettiin tilastoluokkaan käsi- ja taideteollisuus ja käden taidot kuuluvia opetustunteja yhteensä 392 079 tuntia, joka on 21 % kansalaisopistojen opetuksen kokonaistuntimäärästä. Aikuiskoulutus-tilastoissa eivät näy alle 6 tuntia kestäneet koulutukset sekä yksinomaan lapsille- ja nuorille suunnattu opetus.

Esimerkki kansalaisopistoista:

Helsingin työväenopistossa käsityön opetustunteja on vuosittain noin 15 000 ja opiskelijoita noin 7 000. Syksyllä 2021 on tarjolla kaikkiaan 411 käsityön kurssia. Näistä 122 on teknisen työn opetusta ja 289 kurssia tekstiilityön ja erikoistekniikoiden alueelta. Kun lukuun lisätään kuvataiteen alla tarjottavat keramiikan kurssit, on käsityön kurssien kokonaismäärä 448 nimekettä. Helsingin työväenopistossa on kaksi käsityön taiteen perusopetuksen aikuisten opetusryhmää, joissa on yhteensä 28 opiskelijaa. Käsityön taiteen perusopetuksen vuosittainen opetustuntimäärä on 350 tuntia.

Suurinta osaa kansalaisopistoista ylläpitää kunta tai kuntayhtymä. Yksityisten kansalaisopistojen taustalla toimii setlementtejä tai muita yhdistyksiä. Kansalaisopistojen toiminnan perusrahoitus tulee valtiolta yksikköhinnan perusteella. Valtionosuusjärjestelmän lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa myös valtionavustuksia. Kansalaisopistojen muu rahoitus koostuu kuntien tai ylläpitäjien omasta rahoituksesta sekä opiskelijoilta perittävistä kurssimaksuista. (KOL) Vapaan sivistystyön rahoituksessa ei ole lakisääteistä kuntaosuutta. Valtionosuus kansalaisopistojen, kansanopistojen ja kesäyliopistojen rahoituksessa on 57 % (OKM). Kansalaisopistojen kurssit ovat siis opiskelijalla maksullisia. Opistot määrittelevät itse opintomaksunsa.

Neuvontajärjestöt

[Neuvontajärjestöt](#) ovat valtakunnallisia käsityö- tai kotitalousalan neuvonta-, koulutus- ja konsultointijärjestöjä, jotka saavat toimintaansa opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta-avustusta. Neuvontajärjestöjen tehtävä on edistää yksilöiden tietoja ja taitoja harrastustoiminnassa ja taloudenpidossa sekä tukea elinkeinotoimintaa ja yrittäjyyttä. Käsityöalalla on kaksi neuvontajärjestöä: [Käsi- ja taideteollisuusyhdistys Taito](#) ja [Sámi Duodji ry](#). Käsi- ja taideteollisuusjärjestö Taito ry edistää ja kehittää suomalaista käsityötä taitona, elinkeinona ja osana kansallista kulttuuria. Sámi Duodji ry toimii saamenkäsityön neuvontajärjestönä Lapissa. Kotitalousneuvontajärjestöistä [Martoilla](#) on merkittävästi myös käsityötoimintaa ja käsityötoimintaa toteuttava vapaaehtoisverkosto.

Taitojärjestö

Taitojärjestö on valtakunnallinen käsi- ja taideteollisuusalan neuvontajärjestö. Järjestö muodostuu 15 alueellisesta Taitoyhdistyksestä ja keskusorganisaatio Taitoliitosta. Taitoliitto akkreditoitiin syksyllä 2020 Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevan yleissopi-

muksen asiantuntijaorganisaatioksi. Taitojärjestö toimii laajasti suomalaisen käsityön edistämiseksi. Järjestön toiminnassa käsityön oppimisella ja osaamisen välittämällä eteenpäin on merkittävä asema.

Taitoyhdistysten perustyötä on käsityöneuvonta, jota toteutetaan taitokeskuksissa, jonne voi mennä tekemään käsitöitä, sekä kursseilla ja työpajoissa. Taitojärjestöllä on sekä pitkäkestoista koulutusta, kuten käsityön taiteen perusopetus, että lyhytkestoisia kursseja ja nopeita kohtaamisia messuilla ja tapahtumissa. Koulutusta järjestetään kaikkeinikäisille ja erilaisiin elämäntilanteisiin (taulukko 6), messuilla ja tapahtumissa käsityön tekemiseen johdatetaan kymmeniä tuhansia ihmisiä vuosittain.

Taulukko 6. Taitojärjestön koulutukseen osallistuneet v. 2021

Koulutusmuoto	Osallistujia	Tunteja
Käsityökurssit	13 265	17 375
Verstastyöskentely	33 731	ei tilastoida
Muu neuvonta	39 994	ei tilastoida
Käsityön taiteen perusopetus	2 886	31 084
Lasten ja nuorten kerhot	5 509	2 371
Lasten ja nuorten leirit	1 376	2 699
Työpajat	4 786	907
Kuntouttava työpajatoiminta	188	8 198
Ammatillinen koulutus	237	15 880
Käsityöelinkeinon koulutus	904	2 341
Yhteensä	102 876	80 855

Sámi Duodji

[Sámi Duodji ry](#) on Suomen saamelaisten käsityöntekijöiden yhdistys, joka on perustettu Inarissa vuonna 1975. Yhdistys on saamenkäsityöntekijöiden etujärjestö, joka järjestää näyttelyitä, neuvontaa ja myyntitoimintaa. Yhdistys on järjestänyt esimerkiksi liikkuvaa käsityöneuvontapalvelua Jutaava Duodjibussi -hankkeessa. Duodjibussi vei saamenkäsityökursseja ja -työpajoja suoraan kyliin. Yhdistyksen keskeinen perusta on duodjin merkitys saamelaisen kulttuurin ja identiteetin tukijana. Käsityöperinteen ylläpitäminen ja uusien tuotteiden kehittäminen on merkittävää saamelaiskulttuurin elävänä pysymiseksi.

Martat

Martat on kotitalousneuvontajärjestö, jonka tehtävänä on edistää kotien ja perheiden toimivaa ja kestävää arkea. Marttajärjestön toiminnassa käden taitojen oppiminen ja taitojen välittäminen eteenpäin kestävä arjen luomisen keinona on tärkeässä osassa. Marttajärjestössä on yli 1000 alueellista marttayhdistystä. Marttayhdistyksistä neljä viidestä ilmoittaa, että käsityöt ovat osa toimintaa ja monelle yhdistykselle tärkein toimintamuoto. Marttajärjestöllä on yhdistysrajat ylittäviä Kässämarttaryhmiä ja Kässakahviloita, joissa opetellaan käsityötaitoja yhdessä.

Vuosina 2018 ja 2019 Martat toteuttivat Tuetaan tulevaisuuden harrastajaa -tempaus, jossa kumpanakin hankevuonna yli 100 marttayhdistystä opetti kädentaitoja ja erityisesti villasukkan kantapään tekemistä.

Marttaliiton ylläpitämällä www.martat.fi-sivuilla on käsityön oppimisen aineistoja. Sivustolla vierailee vuosittain yli 2,5 miljoonaa yksittäistä kävijää. Vuonna 2020 sivuston kaksi käydyintä sivua olivat miesten ja naisten villasukkan ohje; miesten villasukkan ohjeessa vierailtiin yli 150 000 kertaa

Neuvontajärjestöjen toiminnan rahoitus tulee enimmäkseen oman toiminnan tuotoista. Valtion avustus kattaa järjestöjen toiminnan rahoituksesta noin 10-15%.

Museot

Käsityön kulttuuriperintöä tallennetaan, hoidetaan ja välitetään museoissa. Valtakunnallisista museoista [Suomen käsityön museo](#), [Design-museon](#) ja [Turun Luostarinmäen käsityöläismuseon](#) toiminta liittyy käsityökulttuuriin, sen ylläpitämiseen ja säilymiseen. Paikallisissa ja alueellisissa museoissa on yleensä esimerkkejä ja aineistoja seutukunnan käsityöperinteestä ja -kulttuurista. Kaikilla museoilla on yleisötyötä, jolla näyttelyjen ohella ja lisäksi tehdään museon toimialaa yleisöille tutuksi.

Suomen käsityön museo

Suomen käsityön museo on valtakunnallinen käsityökulttuurin vastuumuseo. Sen tehtävä on käsityökulttuurin, käsityön perinteen sekä tiedon ja taidon säilyttäminen ja välittäminen. Museo edistää käsityön arvostusta ja tukee käsityöläisyyttä ammattina, harrastuksena ja taiteena sekä kannustaa luovaan yrittäjyyteen. Käsityönmuseossa on perusnäyttely sekä vaihtuvia näyttelyjä. Käsityökulttuuri ja käsityöperintö on museon perustyötä. Museon yleisötyö, työpajat, opastukset, vapaaehtoistyö ja koululaistyö ovat käsityön elävän perinnön työtä. Käsityönmuseolla on [työpajatoimintaa](#) ja vapaaehtoisten [museokumppanien](#) ryhmä, joissa kävijät pääsevät itse kokeilemaan ja osallistumaan museon toimintaan. Museossa on tehty perusnäyttelyyn liittyviä pedagogisia aineistoja, joiden tavoite on elämyksellinen tutustuminen museon aineistoihin. Museovieraiden ja käsityökulttuurista kiinnostuneiden osallistaminen museon toimintaan on keskeistä museon työssä.

Vuonna 2020 museossa oli kävijöitä 41 212. Käsityön museo toteuttaa Jyväskylän kaupungin kulttuurisuunnitelmaa, joka tuo kaupungin kaikki perusasteen koululaiset jossain koulutiensä vaiheessa museoon. Museon ryhmäkäynneistä ja työpajatoiminnasta merkittävä osa on koululais-, päiväkotij- ja opiskelijaryhmille suunnattua toimintaa (taulukko 7).

Taulukko 7. Käsityön museon toiminta ryhmille

Ryhmä	Ryhmiä/tapahtumia	Osallistujia
Koululais- ja päiväkotij- sekä opiskelijaryhmiä	140	
Aikuisten ryhmiä	39	
Opastettuja koululais- ja päiväkotij- sekä opiskelijaryhmiä	85	1623
Opastettuja aikuisten ryhmiä	15	382
Omatoimisia koululais- ja päiväkotij- sekä opiskelijaryhmiä	54	759
Omatoimisia aikuisten ryhmiä	25	585
Ohjattuja työpajoja koululais- ja päiväkotijryhmille	82	1589
Ohjattuja työpajoja aikuisille	4	183
Museon järjestämiä tapahtumia	65	13030
Yhteensä	509	18151

Käsityön museo tuottaa pedagogisia aineistoja sekä museokäynnillä että omatoimisesti käytettäväksi. Käsityön museo on tuottanut esimerkiksi laajan alakoululaisille suunnatun [Kukako-aineiston](#), jossa aineettoman kulttuuriperinnön näkökulma on vahvasti esillä. Käsityön museon tuottamat aineistot ovat pääsääntöisesti saavutettavissa digitaalisessa muodossa.

Designmuseo

Designmuseo on sitoutunut perusopetukseen ja toiselle asteella koulun muotoilukasvatukseen opetussisältöjen luomiseen ja alan koulutuksen kehittämiseen erilaisissa kansallisissa ja kansainvälisissä hankkeissa. Muotoilukasvatusta kehitetään ja toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Museossa järjestetään info- ja koulutustilaisuuksia, joissa käsitellään muotoilukasvatusta eri-ikäisten oppijoiden parissa. Designmuseo koordinoi [Designakatemiaa](#), jossa muotoilukasvatusta viedään perus- ja toisen asteen koulutukseen muotoilijoiden, pedagogien ja museon yhteistyönä. Designakatemia on tuottanut oppimateriaalia, pääkaupunkiseudulla oppimiskokeiluja ja käytäntöjä opilaitoksen yhteistyöhön ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Turun Luostarinmäen Käsityöläismuseo

[Turun Luostarinmäen Käsityöläismuseo](#) on ulkomuseo, johon on sisustettu 1700 – 1800 -luvun rakennuksiin käsityöläisten verstaita. Kesäaikana eri alojen käsityöammattilaiset ovat verstaissaan tekemässä käsitöitä. Museon toiminta osaltaan säilyttää ja ylläpitää harvinaisiakin käsityötaitoja, ja museon verstaisten olemassaolo ylläpitää käsityöläisyhteisöjä ja taidon siirtämistä edelleen. Luostarinmäen käsityöläismuseo kuuluu Turun museokeskukseen.

Museot saavat toimintaansa [valtion ja kunnan tukea](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa museotoimintaa ja kulttuuriperintötyötä valtionosuus- ja harkinnanvaraisilla avustuksilla. Valtio ja kunnat rahoittavat museotoimen menoista molemmat noin 40 %. Loput rahoituksesta on museoiden omatoimista tuottoa ja muita tuloja. Käsityön museo ja Designmuseo ovat valtakunnallisia vastuumuseoita, joka tarkoittaa rahoituksen kannalta sitä, että ne saavat korotettua valtion tukea. Museot voivat saada myös harkinnanvaraisia valtionavustuksia yleisavustuksina toimintaan ja erityisavustuksina hankkeisiin. Toimialan avustuksia myöntää opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi Museovirasto.

Messut

Suomessa järjestetään vuosittain noin kymmenet [kädentaitomessut](#). Kädentaitomessut ovat kaupallisia tapahtumia, mutta niissä on aina mukana työnäytöksiä, tekniikka- ja materiaaliesityksiä sekä työpajoja ja muuta ohjelmaa, joissa välitetään käsityökulttuurin sisältöjä kävijöille. Messujen sisällöissä ohjelmallinen osuus on lisääntynyt ja monimuotoistunut viime vuosina.

Kädentaitomessuista suurin tapahtuma on vuosittain Tampereella järjestettävät [Suomen kädentaitomessut](#), joka on Pohjoismaiden suurin kädentaitojen tapahtuma. Vuonna 2019 messuilla kävi yli 55 000 kävijää kolmen päivän aikana.

Käsityöalalle on syntynyt erityisalojen tapahtumia, kuten [Jyväskylän Neulefestarit](#). Vuonna 2018 festareilla oli yli 6 000 kävijää. Festareiden ohjelmassa on erilaisia neuleiden suunnitteluun ja valmistukseen liittyviä työpajoja ja kursseja.

Käsintekemiseen liittyvät erikoisalajien messut ovat tehneet onnistuneita digiloikkia, kuten [Virtuaaliset puuvenemessut](#).

Korona-aikana käsityömessut siirtyivät mahdollisuuksiensa mukaan verkkoon. Korona-aika on synnyttänyt myös uusia, suoraan verkkoalustoille suunniteltuja käsityömessuja. Verkossa messujen konseptiin sisältyy myös opastusta, yhdessä tekemistä ja vuorovaikutusta käsityön tekijöiden välillä.

Makerspace

[Makerspace](#) on avoin teknologiatyöpaja, johon voi tulla tekemään omia projekteja. Tavallisesti tällaisten työtilojen avoimeen toimintakulttuuriin kuuluu yhdessä opettelu sekä välineistön, taitojen ja projektien jakaminen käyttäjien kesken. Näillä työtiloilla on monia rinnakkaisia nimiä, kuten hackerspace, hacklab ja Fab lab. Makerspace on tyypillisesti teknologiapainotteisen käsityön yhteistoiminnallinen tekemisen tila. Usein makerspace-työtiloissa on 3D-tulostimia, vinyyli- ja laserleikkureita sekä elektroniikkatyökaluja. Makerspace-kulttuurille ominaista on verkossa toimivat ideasivustot, vlogit, foorumit sekä tapahtumat kuten hackathonit, maker faire-festivaalit ja lanit.

Makerspace-työskentely perustuu design- ja muotoiluoppimisen ongelmanratkaisun periaatteelle. Tiloissa tarjotaan mahdollisuuksia kokeiluille ja prototyypeille sekä ideoiden kehittelylle. Makerspace -tiloja on tehty perusasteen kouluihin, ammatillisiin oppilaitoksiin, kirjastoihin ja yksityisten järjestöjen ja organisaatioiden ylläpitämiin tiloihin.

[Arabianrannan peruskouluun](#) Helsingissä on rakennettu Makerspace-työtila, jonka suunnittelemiseen sekä oppilaat että opettajat osallistuivat.

[Tampereen yliopiston](#) Hervannan kampuksella on FabLab, kaikille avoin oppimis- ja innovaatioympäristö. Siellä tarjotaan mahdollisuus tietokoneohjattujen laitteiden käyttöön omien ideoiden jalostamiseksi prototyypeiksi.

MakerSpace -tiloissa voidaan järjestää oppilaitosten opetussuunnitelmiin sisältyvää käsityöopetusta. Tilat on yleensä tarkoitettu monenlaisille käyttäjille ja itsenäiseen käyttöön. Makerspace -tilojen toimintaperiaatteeseen kuuluu, että niissä on paikalla ohjaaja tai tekninen avustaja, joka auttaa ja opastaa laitteiden ja koneiden käytössä tilan käyttäjien suunnitelmien ja ongelmanratkaisun suuntaisesti.

Kouluissa, oppilaitoksissa, kirjastoissa ja muissa julkisissa tiloissa olevat Makerspace-tilat rahoitetaan ylläpitäjän toimesta, ja tilassa olevien laitteiden käyttö on joko maksutonta tai kohtuullista korvausta vastaan. Yksityisten ylläpitäjien tilojen kulut katetaan jäsen- ja käyttömaksuilla.

Seurakunnat

Seurakunnilla on erityisesti aikuisväestölle suunnattua monenlaista harrastustoimintaa, ja monissa kokoontuu käsityöhön liittyviä harrastusryhmiä ja -piirejä. Ryhmät perustuvat tyypillisesti vapaaehtoisuuteen ja toimivat vertaisoppimisen periaatteella. Käsityön tekemisellä hengellisissä yhteisöissä on pitkät juuret, nykyiset ryhmät jatkavat perinnettä uudistuneissa muodoissa. Näissä ryhmissä on usein mukana hyväntekemisen juonne, tai käsityön tekemisen tematiikka kytkeytyy ihmisen elämän käännekohtiin. Seurakunnilla on neulonta- ja kudontapiirejä, nikkarointiryhmiä ja keramiikan valmistusta. Seurakuntien työssä on erilaisia tekstiilejä, kuten liturgiset tekstiilit, kastepuvut ja hautaan siunaamisen tekstiilit, joita valmistetaan myös yhteisöllisesti.

Yhden evankelis-luterilaisen seurakunnan toiminnasta on saanut alkunsa maanlaajuisesti levinnyt lohtuhuivien lähettäläät. Lohtuhuivi-yhteisöissä opetellaan yhdessä neulomista ja suunnitellaan tuotteita, jotka toimitetaan läheisensä menettäneille empatian osoituksena. Lohtuhuivien lähettäläillä on myös erittäin vilkas somealusta, jossa vaihdetaan kokemuksia lohdun levittämisestä ja huivien valmistamisesta.

Käsityön elävän perinnön näkökulmasta on huomionarvoista, että hengellisissä yhteisöissä käsityöryhmien perustelu on yhteisöllisyyden näkökulma ja ihmisten kokoaminen merkityksellisen tekemisen äärelle sekä hyvän jakaminen edelleen toisille ihmisille.

Sosiaalisen median yhteisöt

Sosiaalisessa mediassa käsityösisältö rakentuu käyttäjiensä tuottamana. Tyypillisesti sosiaalisessa mediassa muodostuu ryhmiä, joilla on oma kanavansa tai sivunsa. Sosiaalinen media toimii vertaisoppimiselle tavanomaisesti tiedon jakamisena toisille ryhmän jäsenille. Tieto voi olla keskustelua, kuvia, videoita tai muuta visuaalista aineistoa. Sosiaalisessa mediassa ei ole vuorovaikutusta ilman käyttäjien osallistumista ja osallisuutta yhteisön toimintaan. Ryhmissä asiantuntijuus kehittyy yhteisöllisesti vuorovaikutuksessa.

Sosiaalisen median ja verkkoympäristön aineistot toimivat sekä formaalin oppimisen että harrastamisen ja muun toiminnan tiedon- ja ideoinnin lähteenä.

Verkkosivusto Punomo on ollut jo 25 vuotta käsityön tekemisen tukena. Punomo on alun perin syntynyt käsityön opetuksen tarpeisiin. Punomoon kartutetaan käsityöohjeita, ideoita ja oppimateriaalia ja se on avoin kaikille käsityöstä kiinnostuneille. Käsityön opettajat saavat lisenssillä sivustolta käyttöönsä laajemman opettajamateriaalin.

Sosiaalisessa mediassa on runsaasti ryhmiä, joissa pääsee mukaan käsityön yhteisöihin. Sosiaalisessa mediassa on mahdollista saada neuvoja, opastusta ja keskustella aiheista, joita ei välttämättä muuten voi fyysisesti saavuttaa. Korona-aika on nostanut monen ryhmän jäsenmääriä ja aktiviteettejä merkittävästi; ryhmät ovat kehittäneet uusia

kohtaamisen muotoja, näyttelyjä ja podcasteja. Kyse ei ole kuitenkaan ainoastaan fyysisen kohtaamisen korvaamisesta, vaan havaituista median mahdollisuuksista rikastaa omaa mielenkiinnon kohdetta. Järjestöille niiden omat ryhmät ovat merkittäviä kanavia tiedonvälittämisessä ja käsityön oppimisen mahdollisuuksista tiedottamisessa.

Suurimmissa facebook-ryhmissä on useita kymmeniä tuhansia jäseniä. Erittäin vilkkaita käsityöalan ryhmiä ovat esimerkiksi Neulonta -ryhmä, lähes 47 000, ja Ompeluelämää -ryhmä yli 37 000 seuraajaa. Veneenrakennus ja tietotaito alan ympärillä -ryhmällä on lähes 11 000 seuraajaa, Kansallispuke -ryhmässä 12 200 ja Perinneryijy -ryhmässä 12 600.

Taitojärjestön Onni elää käsityössä -sivustolla on lähes 20 000 seuraajaa ja Kässämarjoilla yli 7 500.

3. Käsiyön oppimisen elävä perintö

Käsiyötä on Suomessa mahdollista opiskella systemaattisesti aina varhaisopetuksesta tohtorin tutkintoon. Käsiyön harrastusmahdollisuuksia on pitkäkestoisista kokonaisuuksista lyhyisiin kursseihin ja vapaamuotoiseen yhdessä tekemiseen. Käsiyön koulutuspolku on sekä pitkä että laeva, ja sillä kulkevan on mahdollista tehdä valintoja oman mielenkiintonsa ja tavoitteidensa mukaisesti.

■ Käsiyön oppimisen yhteisöt

Elävän käsiyöperinnön ylläpitämisessä ja välittämisessä yhteisöt ovat keskiössä. Yhteisöjä voi syntyä ja olla olemassa erilaisissa organisaatioissa, paikallisesti ja alueellisesti tai virtuaalisesti; yhteisöä pitää yhdessä samaan käsiyön tekemiseen tapa tai tavoite, tai käsiyö voi olla tapa, jolla muuten muodostunutta yhteisöllisyyttä vahvistetaan ja ylläpidetään. Käsiyön merkitystä yhteisölle määrittelee konteksti, jossa käsiyötä tehdään. Yksinkertaisimmillaan tekemisen konteksti syntyy tekemisen tavoitteesta, joka voi olla esimerkiksi muodollinen tutkinto tai ajanviete. Käsin tekeminen voi olla yhteisölle raami tai sisältö.

Käsiyönkin elävän perinnön välittämisessä ja ylläpitämisessä erilaiset epämuodolliset yhteisöt, perhe ja suku ovat tärkeitä. Kulttuuriperintökasvatus ja erityisesti kulttuuriperintöön kiinnittyminen tapahtuu pääosin epämuodollisissa yhteyksissä. (Siivonen 2017.) Sosiaalisen median yhteisölliset alustat ovat luoneet paikkoja, joissa on mahdollista lähes orgaanisesti muodostaa oppivia yhteisöjä ja opiskella yhteisöllisesti. Myös käsiyön verkkoyhteisöt ovat olleet erittäin vetovoimaisia, ryhmiin on liittynyt jopa tuhansia uusia yhteisöä kaipaavia käsin

tekijöitä. Sosiaalisen median yhteisöissä jaetaan ohjeita, ohjausta ja vinkkejä monesti täysin pyyteettä.

Verkossa syntyneet yhteisöt ovat paikkoja, joissa on mahdollista keskustella tasaveroisina eri kompetenseilla, jos yhteisön kulttuuri muotoutuu keskustelun sallivaksi. Verkkoyhteisöt synnyttävät kuitenkin myös eriarvoisuutta, kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia käyttää tai hankkia välineitä verkko-osallisuuteen. Verkossa kommunikoiminen edellyttää myös hyvää kirjoitetun kielen hallitsemista ja esimerkiksi käsityön tekemiselle tyypillinen hiljainen tai itsekseen tekeminen sopii verkkoon huonosti. (Vilhunen 2018, 52 - 53.)

Verkossa on hyvä ja helppo näyttää käsin tekemisen lopputulosta, mutta varsinaisen tekemisen esittäminen ja jakaminen on haastavampaa. Käsityötä voidaan jossain mielessä pitää yhtenä kielenä, mutta sen tapa viestiä esimerkiksi arvoja ja merkityksiä ei ole universaali. Käsityöyhteisöt joutuvat pohtimaan käsityön esittämisen ja näkyväksi tekemisen tapoja tulevaisuudessa yhä enemmän. Verkkoperustaisuus on avannut uuden näkökulman käsityön tekemisen yhteisöllisyyden mahdollisuuksiin. (vrt. Vilhunen 2018, 53.) Yhteisöllinen oppiminen ja jakamisen periaate ei ole pintakuorutusta vaan vakavasti otettava, inhimilliseen elämään luontevasti kuuluva toiminnan tapa.

Sosiaalinen media on tehnyt käsityön yhteisöjä näkyviksi. Jos ihminen on aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä, on yhteisöissä varaa valita. Samaan aikaan kun yhteisöllisyys korostuu, se myös muuttuu: yhteisöjen jäsenyyteen sitoutuminen ja osallistuminen esimerkiksi keskusteluihin on helposti löyhää asian äärellä olemista, projektiluontoista mukana olemista. Yhteisöt – muutenkin kuin sosiaalisessa mediassa – ovat liikkuvia, jatkuvan valinnan kohteena. (Vartiainen 2010, 50-51; Vilhunen 2018.)

Käsityön harrastamisen ja vapaa-ajalla käsityön tekemisen luvut ovat korkeita, ja käsityön tekemisen merkitys on tullut vahvasti näkyväksi pandemia-aikana. Käsityön tekeminen vastaa selvästi johonkin tässä

ajassa olevaan tarpeeseen. Käsityön harrastajissa on kasvava joukko sellaisia, jotka ovat valmiita käyttämään huomattavia summia materiaali- ja välinehankintoihin. Käsityön merkitys hyvinvoinnin lähteenä ja kuluttamisen tapana korostuu tämän ryhmän tekemisessä. Samaan aikaan kasvaa ryhmä, joka näkee käsintekemisen mahdollisuuden kuluttamisen vähentämisessä ja uuden tekemisen minimoinnissa. Käsityö ja käsityön yhteisöt eivät ole irti muusta yhteiskunnan kehityksestä, siinä näkyy ideologioiden ja näkemysten polarisoituminen ja ääripäistyminen, kuten muissakin yhteiskunnan rakenteissa. Uusien yhteisöjen muodostumisen tavat haastavat ymmärrystä siitä mitä on käsityön tekeminen, ketkä ylläpitävät käsityön elävää perintöä ja mitä on käsityön elävä kulttuuri.

Käsityön elävä perintö haastaa käsityön tekijät pohtimaan käsityötä nimenomaan yhteisöjen kautta. Käsityötä tekevät yhteisöt ovat moninaisia, ja käsityön merkitykset ovat moninaisia. Yhteisöillä on erilaisia tapoja ylläpitää ja välittää käsityön tekemisen tapoja. (Kouhia 2016, 23-25.) Käsityöperintö ei palaudu yhteen merkitykseen, vaan käsityö on monta: erilaisia yhteisöjä, erilaisia merkityksiä. Käsityön elävän perinnön näkökulma oppimiseen tekee tärkeäksi ymmärtää käsityön moninaisuutta ja monet yhteisöjen muotoutumisen tavat.

Käsityön elävän perinnön sisällöt koulutuksessa

Formaalin käsityön koulutuksen opetussuunnitelmissa painottuvat käsityön tekijän itseilmaisun mahdollisuudet, yhteisöllisen tekemisen ja oppimisen tavat, ongelmanratkaisu ja tekemisen prosessin merkityksellisyys. Opetussuunnitelmissa ilmaistut tavoitteet ovat yleisellä tasolla hyvin saman suuntaisia, vaikka tavoitteet olisikin ilmaistu yleisivistävinä tai ammatillisina osaamistavoitteina. (Vrt. Järnefelt 2017.) Käsityön osaaminen tarkoittaa koulutuksen tavoitteina taitavan tekemisen lisäksi ajattelun, vuorovaikutuksen ja yhteistyön osaamista.

Opetussuunnitelma on käytännön oppimisjärjestelyjä suuntaava asiakirja, ja viime kädessä on aina kyse siitä, minkälaisia oppimistehtäviä opiskelijoille asetetaan ja minkälaisen työskentelyn oppimisympäristöt, fyysiset ja sosiaaliset, tekevät mahdolliseksi.

Formaalin koulutuksen opetussuunnitelmissa ja koulutuksen tavoitteissa käsityön elävä perintöä tai käsityöperinteen ylläpitämistä ja vaalimista ei mainita suoraan. Opetussuunnitelmissa ja oppimisen tavoitteissa tuntuu olevan näkemys, että käsityöperinteen ylläpitäminen on sisäänrakennettu käsityön oppimiseen ja oppimisen ympäristöihin. Kun käsityöperinnettä ei avata oppimistavoitteena, on mahdollista, että ajatus elävän käsityöperinteen vaalimisesta ja siirtämisestä toteutuu ohuesti ja toistaa uusiutumatta näkemyksiä käsityöperinteestä. Formaali koulutus on kuitenkin erityisen tärkeää, jotta voidaan turvata osaaminen käsityön aloilla, jotka olisivat muutoin vaarassa kadota tai osaaminen ohentua (Luutonen 2017, 7-8).

Moniarvoisessa yhteiskunnassa on tärkeää myös käsityön oppimisen yhteydessä pohtia keiden käsityöperintöä vaalitaan ja ylläpidetään, keiden jää huomiotta. Käsityöperinnön ytimessä on yhteisöjen tunnistaminen. Käsityöperinteessä on monta kulttuuria ja monia yhteisöjä, joiden tunnistamista voidaan koulutuksessa vahvistaa. (Marsio 2017, 12-13.) Oman kulttuuriperinnön näkyväksi tekeminen käsityön keinoin tukee identiteetin jatkuvuutta. Käsityöperinnön elävänä säilyminen tarkoittaa käsityötä tekevien yhteisöjen elävyyttä, ja siinä formaali koulutus voi olla tukena ja huolehtia käsityöperinnön jatkuvuudesta (Luutonen 2017, 7-8).

Elävä käsityöperintö voisi olla alusta oppimistehtäville, joissa oppimisen lähtökohta on jossakin tai joillekin merkityksellinen käsin tekeminen ja siihen liittyvät tarinat. Tiedossa ei ole millä tavalla ja kuinka paljon mahdollisuutta paikallisen käsityökulttuurin käyttämiseen opetuksessa käytetään ja millä tavalla elävä käsityöperintö näkyy käytännössä esi- ja perusasteen käsityöopetuksessa. Paikallisissa ja koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa koulutuksen järjestäjät voivat itse

päättää, mitä käsityöopetuksessa painotetaan ja millä tavalla paikallinen tai oppilasryhmän käsityökulttuuri otetaan mukaan opetukseen.

Käsityön oppimisen ympäristöjä ovat luoneet kaikki yhteiskunnan toimintasektorit. Laajasti ajateltuna kaikki käsityön koulutus ja oppiminen on elävän perinnön välittämistä ja ylläpitämistä (Järnefelt 2017, 52). Elävän perinnön näkökulma käsityön tekemiseen on kuitenkin toisenlainen kuin esimerkiksi käsityön opetussuunnitelmissa korostuva yksilöllisen taidon ja ilmaisun painottuminen. Käsityön elävän perinnön anti koulutukselle on tekemisen perinteen jatkumon ja yhteisöjen esille nostaminen käsityön tekemisen ympäristönä. (Luutonen 2017, 7-9.) Käsityön opetussuunnitelmissa on rakenteita käsityöperinteiden kytkemiseksi osaksi opetusta. Suoraan käsityöperinteestä tai käsityön elävän perinnön sisällöistä ammentavia käsityön koulutuksia ei ole tarjolla. Kouluttautuminen elävän perinnön ajatusmaailmaan olisi hyvä tuki käsityöperinnöstä nousevien ideoiden kehittämiseen ja käsityöperinnön uudistamiseen.

Lähteet

- » Järnefelt, Heljä 2017. Käsityötaitoa perinnöksi – kulttuuriperintö opetussuunnitelmien ja käsityötutkintojen perusteissa. Teoksessa Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen ja Leena Marsio (toim.) Itsetekemisen perinne. Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 59 - 72.
- » Kouhia, Anna 2016. Unraveling the meanings of textile hobby crafts University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences Department of Teacher Education Home Economics and Craft Studies Research Reports 42.
- » Luutonen, Marketta 2017. Johdanto. Teoksessa Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen ja Leena Marsio (toim.) Itsetekemisen perinne. Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 7-10.
- » Marsio, Leena 2017. Elävää perintöä vaalimassa – Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta Suomessa. Teoksessa Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen ja Leena Marsio (toim.) Itsetekemisen perinne. Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 11-21.
- » Siivonen, Katriina 2017. Aineeton kulttuuriperintö mullistaa tulevaisuuden. Sadan vuoden satoa. Suomi 100 -julkaisu. Verkkojulkaisu. Museovirasto. <http://www.sadanvuodensatoa.fi/fi/artikkelit/aineeton-kulttuuriperinto-mullistaa-tulevaisuuden>. Luettu 3.2.2022.
- » Vartiainen, Leena 2010. Yhteisöllinen käsityö. Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä. Käsityötieteen väitöskirja. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 4.
- » Vilhunen, Katja 2018. Neuleblogi osana käsitöitä – neulebloggaajien kokemuksia blogin ja käsitöiden yhdistämisestä. Käsityötieteen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Education, Humanities, and Theology 127.

LIITE 1

Erikoislukioita, joissa on käsityön opetusta tai kursseja

- » [Helsingin kuvataidelukio](#), jossa tekstiilitaiteen, keramiikan sekä muotoilun ja arkkitehtuurin opetusta
- » Kannaksen lukio (Lahti) [kuvataide ja muotoilu -linja](#)
- » Tammerkosken lukion (Tampere) [kuvataide ja design -linja](#)
- » Lapinlahden lukion [kuvataidelukio](#), jossa tekstiilitaiteen, keramiikan sekä muotoilun ja arkkitehtuurin opetusta
- » Savonlinnan taidelukion [kuvataidelinja](#), jossa tarjotaan muotoilun kursseja käsityön sisällöillä sekä kuvataidetyöpajoja, joissa on mahdollista osallistua ompelun, vaateuksen ja keramiikan työpajaan.
- » Steiner-lukion [opetusohjelmassa](#) on käsityön kursseja sekä useita opintopaketteja, jotka on mahdollista suorittaa käsityön keinoin.
- » Kallion ilmaisutaiteen lukiossa [lavastuksen](#) opinnot sisältävät käsityön opintoja, samoin Otaniemen lukion [median ja teatteritaiteen](#) linja.

LIITE 2

Käsityöalan ammatillisia perustutkintoja järjestävät oppilaitokset

yhteensä 43 oppilaitosta

- » [Aitoon emäntäkoulu](#) ammatillinen erityisoppilaitos
taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, tekstiilien valmistus
- » [Ammattiopisto Spesia Oy](#) erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutus
taideteollisuusalan perustutkinto, sisustusala, tuotesuunnittelu
tekstiili- ja muotialan perustutkinto, ompelija, sisustustekstiilien
valmistaja
puuteollisuuden perustutkinto
- » [Axxell Utbildning Ab](#)
Grundexamen inom konstindustrin, guldsmede, inredning, keramik,
metalliseppä, textil
- » [Espoon seudun koulutuskeskus Omnia](#)
taideteollisuusalan perustutkinto, metalliala artesaani, puuala
artesaani, puuseppä
tekstiili- ja muotialan perustutkinto, muotiassistentti,
mittatilausompelija
veneidenrakennusalan perustutkinto, veneidenrakentaja
- » [Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä – Saimaan ammattiopisto Sampo](#)
Taideteollisuusalan perustutkinto. puusepäntekniikan artesaani,
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, sisustustekstiilien valmistaja
Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » [Etelä-Savon koulutus Oy – Etelä-Savon ammattiopisto ESEDU](#)
taideteollisuusalan perustutkinto, puusepäntekniikan artesaani,
tekstiili- ja muotialan perustutkinto: design-tekstiilien valmistaja,
mittatilausompelija, muotiassistentti, sisustustekstiilien valmistaja
puuteollisuuden perustutkinto puuseppä
- » [Helsingin kaupunki, Stadin ammattiopisto](#)
Taideteollisuusalan ammattitutkinto artesaani, sisustus, verhoilu
tekstiili- ja muotialan perustutkinto mittatilausompelija, modisti,
ompelija, sisustustekstiilien valmistaa, muotiassistentti, vaatturi
puuteollisuuden perustutkinto puuseppä
- » [Hengitysliitto ry – Luovi ammattiopisto](#), ammatillinen
erityisoppilaitos
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani
puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » [Invalidisäätiö – ammattiopisto LIVE](#) yksilöllistä tukea tarvitsevien
koulutus
taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, sisustusalan osaamisala,
tuotteen valmistamisen osaamisala (kankaankudontaa, punontaa,
ompelua, kankaankuviointi- ja värjäystekniikat, solmeilu, lanka- ja
perinnetekniikoita: huovutus, virkkaus ja neulonta)
- » [Itä-Savon koulutuskuntayhtymä ammattiopisto Samiedu](#)
taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, puusepäntekniikan artesaani,
teatteritekniikka
puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » [Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU koulutuskeskus](#)
taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, ohjaus- ja
neuvontatoiminta, sisustusrakentaja, sisustusneuvoja
puuteollisuuden perustutkinto puuseppä
tutkinnon osia: käsityötaidon ohjaaminen 45 osp, kiertotaloustuotteen
valmistaminen 45 osp, osaamisen tuotteistaminen ja markkinointi
taideteollisuusosalalla 10 osp
- » [Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia](#)
taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, käsityön ohjaustoiminta,
metalliseppäntekniikan ala, puusepäntekniikan artesaani,
tekstiili- ja muotialan perustutkinto, mittatilausompelija ja vaatturi
- » [Kelloseppäkoulu](#)
Taideteollisuusalan perustutkinto, kelloseppä, mikromekaanikko
- » [Kemi-Tornion koulutuskuntayhtymä Lappia](#)
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, mittatilausompelija,
muotiassistentti, sisustustekstiilien valmistaja, tekstiilien valmistaja

- » **Kotka-Hamina seudun koulutuskuntayhtymä Ekami**
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, vaatetusartesaani
- » **Koulutuskeskus Salpaus**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, verhoiluuala, tuotteen valmistus (tarpeistonvalmistus), puusepäнала, jalometalliala tekniikan alat muotiassistentti, mittatilausompelija
- » **Koulutuskuntayhtymä Tavastia**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, kudonta, lasi, verhoilu tekstiili- ja muotialan perustutkinto, designtekstiilien valmistaja, mittatilausompelija, modisti, sisustustekstiilien valmistaja, suutari
- » **Kouvolan kaupunki - Kouvolan seudun ammattiopisto KSAO**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, käsityön ohjaustoiminta, sisustusala, tuotteen valmistus (koru- ja pienesinevalmistus) Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, muotiassistentti puuteollisuuden perustutkinto puuseppä
- » **Lapin koulutuskeskus Redu**
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, mittatilausompelija Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » **Lounais-Hämeen koulutuskuntayhtymä, Forssan ammatti-intituutti & Faktia**
Taideteollisuusalan perustutkinto, keramiikka-ala
- » **Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä Novida ammattiopisto**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, vaatetusala, tekstiiliala, sisustusala, kädentaitojen ohjaaja Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, designtekstiilien valmistaja, mittatilausompelija, sisustustekstiilien valmistaja
- » **Luksia, Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, puusepän ala, sisustusala
- » **Optima Samkommun**
Grundexamen inom konstindustrin artesan, finsnickare, interiör
- » **Oulun seudun koulutuskuntayhtymä OSAO**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, jalometalliala (koruuala), puusepäнала, restaurointiala, sisustusala Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, designtekstiilien valmistaja, sisustustekstiilien valmistaja, mittatilausompelija Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » **Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, käsityömuotoilu, lavasterakentaminen, sisustussuunnittelu Tekstiili- ja muotialan perustutkinto designtekstiilien valmistaja, mittatilausompelija, sisustustekstiilien valmistaja, tekstiilihuoltaja Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » **Sataedu Pohjois-Satakunnan koulutuskuntayhtymä**
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, suutari Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, sisustusala
- » **Kankaanpään kansanopiston Kannatusyhdistys**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, käsityön ohjaustoiminnan osaamisala
- » **Raahan koulutuskuntayhtymä Koulutuskeskus Brahe**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, sisustaja, verhoilija
- » **Raseko Raision seudun koulutuskuntayhtymä**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, osaamisalat metalliseppä, puuseppä, tuotteen valmistus (muinaistekniikka, digitaalinen valmistus) ja restaurointi Tekstiili- ja muotialan perustutkinto designtekstiilien valmistaja, mittatilausompelija, muotiassistentti
- » **Saamelaisalueen koulutuskuntayhtymä SOGSAKK**
Dáiddaindustriijasuoergi vuodđodutkus/Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, perinteiset saamelaiset käsityöt kovista materiaaleista, korukivi- ja jalometallialan opintoja
- » **Salon seudun koulutuskuntayhtymä Salon ammattiopisto**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani puuseppä, sisustussuunnittelu Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, design- tai sisustustekstiilien valmistaja

- » **Sasky koulutuskuntayhtymä**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, asesepäntö, erikoismetalli, hienopuusepäntö, huonekalujen entisöinti ja verhoilu, kaivertaja, kitaranrakentaja, korusuunnittelu ja -valmistus, kultasepäntö, kädentaitojen ohjaus, lasinpuhallus, lavasterakentaminen, pienoismallin rakennus, pukeutuminen ja vaatetus, rakennusrestaurointi, sisustus- ja tekstiilituotteiden valmistus, sisustuslasi
- » **Satakunnan koulutuskuntayhtymä Sataedu**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, tekstiiliala
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, jalkineala (suutari)
- » **Savon koulutuskuntayhtymä SAKKY**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, jalometalliala (liikenne ja tekniikka -koulutusalan alla)
- » **Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, restaurointiala, sisustusala
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, mittatilausompelija, sisustustekstiilien valmistaja
Puuteollisuuden perustutkinto puuseppä, teollisuuspuurakentaja
- » **Suomen Yrittäjäopisto**
Taideteollisuusalan perustutkinto, sisustus – remontointiala, puusepäntö, kädentaitojen ohjaajakoulutus
- » **Tampereen kaupunki Ammattiopisto Tredu**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, puusepäntö, sisustusala, tuotteen valmistus (sisustus- ja tekstiilituotteiden valmistus), tuotteen valmistus (koru- ja pienesinevalmistus)
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, mittatilausompelija, ompelija, muotiassistentti
Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » **Tri Mathias Ingmanin säätiö, Ingmanedu Kulttuurialan ammattiopisto**
Taideteollisuusalan perustutkinto, puusepäntöalan osaamisala, käsityön ohjaustoiminnan osaamisala
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, tekstiiliala, vaatetusala
Puuteollisuuden perustutkinto, puusepänteollisuuden osaamisala
- » **Turun ammatti-instituutti TAI**
Tekstiili- ja muotialan perustutkinto, muotiassistentti, ompelija, sisustustekstiilien valmistaja, mittatilausompelija, tekstiilienhuoltaja
Puuteollisuuden perustutkinto, puuseppä
- » **Turun ammattiopistosäätiö TAO**
Taideteollisuusalan perustutkinto, restauroija, sisustaja, verhoilija
Veneenrakennusalan perustutkinto, veneenrakentaja
- » **Työtehoseura**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, verhoiluala
- » **Vaasan kaupunki Österbottens Yrkesacademi**
Grundexamen inom konstindustrin artesan, kompetensområdet för inredningsbranschen
- » **Ylä-Savon ammattiopisto YSAO**
Taideteollisuusalan perustutkinto artesaani, sisustus ja restaurointi

LIITE 3

Käsityöalan ammattitutkintoja järjestävät oppilaitokset

yhteensä 20 oppilaitosta

- » **Ammattiopisto Tavastia**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, lasinpuhaltaja, käsityöntekijä (kutoja, verhoilija, verhoilualan osaamisala, designtekstiilien valmistaja, modisti tai suutari)
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija
- » **Axxell Utbildning Ab**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, Käsityöntekijä (puuala), hantverkare (keramikbranschen, träbranschen), seppäkisälli, guldsmed, smed
- » **Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä Ammattiopisto Sampo**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, käsityöntekijä (metalli, kivi, kierrätysmateriaalit), sisustaja
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija
Puuteollisuuden ammattitutkinto, puuseppä
- » **Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto Ekami**
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, designtekstiilin valmistaja (koneneulonta)
- » **Itä-Savon koulutuskuntayhtymä ammattiopisto Samiedu**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, sisustaja
- » **Jokilaaksojen ammattioppilaitos JEDU**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, sisustaja, käsityöntekijä
- » **Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto käsityöntekijä (puu-, metalli- tai tekstiiliala), seppä
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, designtekstiilin valmistaja, mittatilausompelija
- » **Kansan Sivistystyön Liitto**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto (tuote-, nukke-, paperi- tai neulemuotoilu, käsityön ohjaus, kiertotalous tai yrittäjyys)
- » **Koulutuskeskus Salpaus**
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija, stailaaja
Puuteollisuuden ammattitutkinto
Kivialan ammattitutkinto, asennuksen osaamisala
- » **Koulutuskuntayhtymä Tavastia**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, käsityöntekijä (kutoja, modisti, suutari tai verhoilija), lasinpuhaltaja
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija
- » **Novida ammattiopisto ja lukio**
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, stailaaja, designtekstiilien valmistaja
- » **Oulun seudun koulutuskuntayhtymä OSAO**
Puuteollisuuden ammattitutkinto, sahateollisuuden osaamisala
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, restauroija, kultaseppä
- » **Raision seudun koulutuskuntayhtymä RASEKO**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, puukkoseppä, savirakentaja
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, designtekstiilien valmistaja, mittatilausompelija
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinnon tutkinnon osa, kaavoitus ja muotoilu, 45 osp
- » **Saamelaisalueen koulutuskeskus**
Saamenkäsityökisällin ammattitutkinto
- » **Sasky koulutuskuntayhtymä**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, kultaseppä
Puusepänteollisuuden osaamisala, puuteollisuuden ammattitutkinto
- » **Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu**
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija
- » **Stadin AO**
Taideteollisuusalan ammattitutkinto, sisustuksen osaamisala, verhoilun osaamisala
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija
- » **Suomen Yrittäjäopisto**
Tekstiili- ja muotialan ammattitutkinto, mittatilausompelija, sisustustekstiilien valmistaja/stailaaja

» **Turun ammattiopistosäätiö TAO**

Taideteollisuusalan ammattitutkinto, verhoilija, sisustusalan ammattitutkinto, restaurointikisälli (ikkunarakenteet ja pintakäsittelyt)
Veneenrakennusalan ammattitutkinto

» **Vantaan ammattiopisto Varia**

Taideteollisuusalan ammattitutkinto, sisustaja

LIITE 4

Käsityöalan erikoisammattitutkintoja järjestävät oppilaitokset

yhteensä 9 oppilaitosta

» **Ammattiopisto Tavastia**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto, lasinpuhaltajamestari
Tekstiili- ja muotialan erikoisammattitutkinto (tutkinnon osa),
pukeutumisneuvojana toimiminen

» **Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto seppämestari,
käsityömestari

» **Kansan Sivistystyön Liitto**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto (tuote-, nukke-, paperi- tai
neulemuotoilu, käsityön ohjaus, kiertotalous tai yrittäjäyys)

» **Koulutuskeskus Salpaus**

Puuteollisuuden erikoisammattitutkinto, puuseppämestari

» **Oulun seudun koulutuskuntayhtymä OSAO**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto, restaurointimestari

» **Raision seudun koulutuskuntayhtymä RASEKO**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto, käsityön tekemisen
osaamisala, käsityömestari (muut taideteollisuuden alat paitsi tekstiili-
ja muotiala)
Tekstiili- ja muotialan erikoisammattitutkinto

» **Saamelaisalueen koulutuskeskus**

Saamenkäsityömestarin erikoisammattitutkinto

» **Stadin ammattioppilaitos**

Taideteollisuusalan erikoisammattitutkinto, verhoilun osaamisala
(verhoilijamestari)
Tekstiili- ja muotialan erikoisammattitutkinto

» **Turun Ammattiopistosäätiö TAO**

Verhoilijamestarin erikoisammattitutkinto
Restaurointimestarin erikoisammattitutkinto (ikkunarakenteet ja
pintakäsittelyt)

LIITE 5

Käsityöalan ammattikorkeakoulututkintoja järjestävät oppilaitokset

- » **Hämeen ammattikorkeakoulu**
älykäs ja kestävä muotoilu, artemomi (AMK), kolme profiilia: vaatetus, jalkine tai lasi ja keramiikka
profiilien sisällä mahdollista tehdä painotuksia: yrittäjyys, liiketoiminnan kehittäminen, tekstiilin osaaminen, älykäs muotoilu tai kestävä muotoilu
- » **Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK**
artemomi (AMK) restaurointi
muotoilija (AMK) tuotemuotoilu, biotuotemuotoilu, muoti ja puvustus, sisustusarkkitehtuuri ja kalustesuunnittelu, palvelumuotoilu ja graafinen muotoilu
Bachelor of Culture and Arts, game design
- » **LAB University of Applied Sciences**
muotoilija (AMK) puettava muotoilu, käyttökokemus- ja käyttöliittymämuotoilu, palvelumuotoilu, sisustusarkkitehtuuri ja kalustemuotoilu sekä pakkaus- ja brändimuotoilu
Bachelor of Culture and Arts, Industrial Design ja Packaging and Brand Design
- » **Metropolia ammattikorkeakoulu, muotoilun tutkinto-ohjelma**
muotoilija (AMK), Tekstiilisuunnittelu, teollinen muotoilu, sisustusarkkitehtuuri, Visuaalisen viestinnän muotoilu, digitaalinen muotoilu ja 3D animointi ja -visualisointi
konservaattori (AMK), Konservoinnin koulutus, vuorovuosin maalaustaide, paperikonservointi, epäorgaanisen materiaalin konservointi ja orgaanisen materiaalin konservointi (tekstiilipainotteinen)
Vestonomi (AMK) vaatetusalan tutkinto
- » **NOVIA Yrkeshögskola**
Formgivare (YH) inredningsarkitektur
- » **Savonia ammattikorkeakoulu**
muotoilija (AMK), muotoilun koulutuksessa opintoja on mahdollista suunnata studio-opinnoissa:
korumuotoilu, vaatetusmuotoilu, teollinen muotoilu, palvelumuotoilu ja sisustusarkkitehtuuri

LIITE 6

Käsityöalan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja järjestävät oppilaitokset

- » **Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK**
Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, artemomi YAMK
- » **Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK**
Kestävä rakentaminen ja muotoilu, muotoilija YAMK
Kulttuurihyvinvointi, muotoilija YAMK tai artemomi YAMK
Palvelumuotoilu, muotoilija YAMK
- » **LAB**
Kulttuuriala, uudistava muotoiluajattelu muotoilija YAMK
Kulttuuriala, muotoilun ja median digitaaliset ratkaisut muotoilija YAMK
- » **Metropolia**
Konservointi, konservaattori YAMK
Muotoilu, muotoilija YAMK (palvelumuotoilu)
vaatetusala, vestonomi YAMK
- » **Savonia**
InnoTech-liiketoiminta, muotoilija YAMK
- » **Yrkeshögskola Novia**
Formgivare (högre YH) (Muotoilija)

LIITE 7

Kansanopistojen lukuvuoden mittaiset käsityön opintolinjat

- » [HEO kansanopisto](#)
Sisustussuunnittelun opinnot
- » [Jyväskylän kristillinen opisto](#)
Sisustussuunnittelun monimuotokoulutus
- » [Jämsän kristillinen kansanopisto](#)
Teknisiin kädentaitoihin suuntautunut Opistovuosi oppivelvollisille
- » [Karstulan evankelinen opisto](#)
Käsityölinja (tekstiilitekniikat)
- » [Pohjois-Savon opisto](#)
Sisustussuunnittelun opinnot
- » [Ranuan kristillinen opisto](#)
Tekstiilityön polku, Teknisen työn polku oppivelvollisille
- » [Västra Nylands Folkhögskola](#)
CREATE – taide ja muotoilu

taito
TAITOLIITTO

e/ävä
PERINTÖ
.....